

SVOBODA

VSEBINA:

Heinrich Cunow: Izvor vere.

Tone Seliškar: Martinova peč.

Gold Mihael: Tempo, Amerika, tempo!

Pomen strokovnih organizacij za delavce in nameščence.

Ernst Toller: Ameriška kaznilnica.

Talpa: Novi ruski roman.

Bedřich Vaclávek: Najmlajše češko pesništvo.

Izredni občni zbor zveze »Svoboda«.

Zadruge šolskih učencev.

Delavski oder v Ljubljani.

Smučarstvo.

Sportne vesti, nove knjige, mladinski vestnik, društveno življenje, »Prijatelj Prirode« in drugo.

1. številka.

15. januarja.

1930

nabirajte člane za delavsko književno založbo

Cankarjeva družba

---

in takoj odpošiljajte zbrani denar! S knjigami, ki jih je izdala družba lani, so bili vsi delavci zadovoljni. Letošnje knjige bodo še mnogo lepše in zanimivejše.

PRIJATELJ PRIRODE

---

je vsak človek, ki se hoče razvedriti po trudapolnem delu. Zato se organizirajte v delavsko turistično društvo

PRIJATELJ PRIRODE

---

ki Vam nudi razne olajšave in ugodnosti pri potovanju in izletih. Letna članarina znaša samo Din 25.—.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St	

Heinrich Cunow:

Izvor vere.

Simmlovo razpravo »Kako si je človek ustvaril boga« smo končali z lanskim letnikom — opomba »Dalje prihodnjič« je pomotoma na koncu omenjene razprave v 12. številki »Svobode« 1929. V tekočem letniku bomo objavili gornjo zanimivo razpravo nemškega marksističnega znanstvenika.

Šele nekaj desetletij je stara etnološka verska zgodovina, ki skuša najti vpogled v nastanek in razvoj vere s pomočjo sistematičnega raziskavanja verskih bajk, pesmi in običajev barbarskih in napol-kulturnih ljudstev. To je popolnoma razumljivo. Dokler je veljala krščanska vera kot edina prava, po Bogu razodeta vera, niso mogle biti vse druge vere sveta nič drugega kakor hudičevo delo ali boleсна zabloda človeškega duha. Raziskavanje zablod onih ver je moglo morda koristiti le toliko, kolikor je pokazalo, kam pride človek, če opusti po Bogu razodeto vero in sledi svojemu nagonu; toda bistva in nastajanja vere človek iz takega raziskavanja ni mogel spoznati. Že zato ne, ker je bila judovsko-krščanska vera popolnoma drugačne narave kakor zmotne vere poganskih ljudstev. Ta je bila božja, po Bogu razodeta in odobrena; druge vere so pa bile le zmedeno sanjaštvo in domišljija človeških možganov. Predvsem je morala filozofija dokazati, da absolutno ni dokazano in da se ne da dokazati, da je krščansko vero razodel Bog. Potem je bila šele prosta pot za eksaktno, po verskih dogmah nevezano versko-zgodovinsko raziskavanje.

Filozofija 17. in 18. stoletja je sicer zavrгла teologičen nauk o razodetju Boga v judovsko-krščanski veri — vendar je še vedno videla v pestri, nasprotij polni mešanici verskih predstav večinoma le slučajne izrodke človeške fantazije pod vplivom strahu pred nadnaravnimi silami. Mislili so, da je človeška fantazija sama iz sebe ustvarila čudovite prikazni in da neka zveza med verskim miselnim svetom ter posebnostjo različnih ljudstev obstoji le v toliko, kolikor je različna moč domišljije raznih ras in kolikor se pod različnim podnebjem raznovrstno menjajo »vtisi«, ki jih človek sprejema iz obdajajoče ga narave. Vendar je ta filozofija v posameznih slučajih prišla do jasnih spoznanj, ki jih potrjuje današnja etnološka verska raziskava. Tako je filozof David Hume v svoji »Raziskavi o človekovem razumu« postavil trditev, da ni popolne svobode mišljenja, temveč da moč človeškega mišljenja ne presega njegove sposobnosti za razumevanje, spajanje, posplošenje in omejevanje na podlagi nazornega gradiva, ki si ga pridobi človek z opazovanjem in izkušnjami. Na podlagi tega je Hume trdil, da si človek

v svojih božjih prikaznih misli samega sebe, to je, da v njih upodablja svoje lastno bistvo. V svoji »Naravni zgodovini vere« je prišel do nadaljnje trditve, da verskih predstav ljudi ne določajo v prvi vrsti »vtisi« prirodnih sil, temveč družabnega življenja. Tako je Hume v neki meri zopet odkril to, kar je že davno v starem veku izrekel grški filozof Aristoteles v svoji »Politiki« (I, 7): »Človek oblikuje zunanjo postavo kakor tudi življenske razmere svojih bogov po svoji lastni podobi.«

Vendar so tako poedina spoznanja ostala samo kal za kasnejšo zgodovinsko raziskavo vere. Avtorji sami niso spoznali dalekosežnosti svojih trditvev in jih zato tudi niso oblikovali v določene teorije. Poleg tega je naraščajoči val filozofskega racionalizma odplavil tudi to kal. V stremljenju, da verske pojave razlaga izključno le s stališča razuma, je teološka smer racionalizma kmalu zagledala svojo najvažnejšo nalogo v tem, da je čudežne zgodbe sv. pisma razlagala samo iz čistega razumnega stališča, ne da bi upoštevala zgodovinske momente. Zato je iz sv. pisma izluščila takozvane razumne, to je, tedanji plitvi prosvitljenosti odgovarjajoče božje resnice. Cerкви sovražna, politično radikalna smer racionalizma je pa večinoma prišla do tega, da se je borila proti veri kot zlagani pravljici in prevari duhovnikov.

Medtem so zapadnoevropske države ustanovljale svoje kolonije po večinoma dotlej nepozanih ozemljih. To je dalo tudi verskemu raziskavanju drugo smer. Vesti, ki so prihajale v Evropo o običajih barbarskih domačinov, so kazale toliko podobnosti, da se je vsililo vprašanje: kako to, da imajo toliko sličnih нравnih in verskih nazorov ljudstva, ki jih ločijo prostrana morja.

Kolikor je filozofija razglabljala ta vprašanja, je prišla večinoma do modrega rezultata, da so bili pri vseh ljudstvih nekdanji ista vzroki. Do te trditve je prišla na podlagi napačnega nauka, da enaki učinki izvirajo iz enakih vzrokov. Kaki skupni enaki vzroki naj bi bili? O tem so bila mnenja različna. Teološka filozofija je videla v vseh teh podobnostih samo voljo nekega najvišjega bitja — takozvani »prst božji«. Druga struja je razlagala sličnost nazorov iz sličnosti človeške duševnosti. »Prirojeno razpoloženje«, tako je menila, je pri vseh rasah, pod vsakim podnebjem isto in z napredkom ustvarja tudi iste nagone in misli.

Druga struja je našla pojasnilo za enakost ali sličnost nazorov različnih ljudstev v enakosti obdajajoče jih narave. Ne prirojeno enako razpoloženje, temveč enaki zemljepisni in podnebni vplivi so vzroki enakih običajev, je trdila ta struja.

Najbolj izrazito je to naziranje v spisih nemškega filozofa Johanna Gottfrieda Herderja, zlasti v njegovih »Idejah k zgodovini človeštva« (izšlo 1785. l.). Pod vpliv podnebjja v Herderjevem smislu ne spada samo učinek vremena na telo in dušo, ne le vpliv kakovosti zemlje, živalstva in rastlinstva na pridobivanje hrane, temveč tudi vpliv naravnih pogojev na delovni način, na gospodarsko udejstvovanje ljudi.

Ti vplivi celotne narave, ki so odvisni drug od drugega in ki se med seboj spopolnjujejo in omejujejo, določajo moralo, družabno ureditev in tudi verske predstave ljudi.

Herderjevi nazori so šli mimo javnosti. Kajti medtem je prevladala Heglova filozofija.

Po Heglovem mnenju je podlaga vsake vere zavest človeka o Bogu in iz te izhajajoča potreba, da človek uravna svoje razmerje z Bogom. In v kolikor se samostojno razvija ta zavest, se razvija tudi znanje o bogu: vera. Ves verski razvoj je po Heglu »gibanje v samem sebi, prehajanje od ene vsebine do druge«.

Za začetek vsemu razvoju postavlja Hegel prirodno vero, pod katero razume čaščenje prirodnih bogov.

Iz te neposredne vere se z razvojem zavesti, t. j. s tem, da človek loči duha (Boga) od narave (substanc), razvije »vera mere« (kitajski Konfucijev nauk), iz te »vera fantazije« (indijski Bramanci), iz te pa »vera bitja v samem sebi« (budizem).

Ko pa človeška zavest spozna, da bog ni naravno bitje, temveč čisti duh, nastopi preobrat v verskem razvoju: nastane »vera svobode«, ki preide v »vero luči« (stara perzijska vera), v »vero bolesti« (oboževanje Baala) in v »vero zagonetke« (stara egipčanska vera).

Kot vere duševne individualnosti sledé: »vera vzvišenosti« (judovska), »vera lepote« (grška) in »vera smiselnosti« (rim-ska državna vera), dokler se ne dvigne nad vse te popolna, absolutna vera: krščanstvo.

Na Heglovih ramenih stoji Ludvik Feuerbach s svojima spisoma »Bistvo krščanstva« (1841. l.) in »Bistvo vere« (1845. l.).

Feuerbach zavrača Heglovo trditev, da izven materije (snovi) obstoji neodvisen duh (absolutna ideja); samo svet, ki ga dojamemo s svojimi čuti, je zanj edino resnična stvar in človeška zavest je samo funkcija možganov. Duh (mišljenje) je le najvišje delo materije. Tudi človek z vsemi svojimi duhovnimi sposobnostmi je samo plod narave in njegovo zavest določa njegovo materialno bitje, njegova narava. Takozvano spoznanje Boga je spoznanje samega sebe. Feuerbach pravi: »Absolutno bitje, človekov Bog je njegovo lastno bitje.«

Feuerbach je torej preobrnil izrek sv. pisma »Bog je ustvaril človeka po svoji podobi« v izrek: Človek si ustvarja boga po svoji podobi. Vendar človek pripisuje bogu tudi take lastnosti, ki jih sam zase zanikuje: Bog je neskončen, človek pa omejen; Bog je vsemočen, človek brez moči itd.

Feuerbach je torej smatral človeka za plod narave in nepoznano mu je bilo, da se človek pod vplivom družbe razvija in izpreminja svoje misli.

Vendar je važno njegovo spoznanje, da je vsa vera človeško delo. Čeprav človek rad pripisuje bogovom nadčloveško moč, jim vendar v bistvu daje svoje lastnosti, to je, pri verskih predstavah izhaja človek iz samega sebe, iz svojega bistva.

S tem pa še ni bilo povedano, s katero tako predstavo se je pričel razvoj vere. Ostalo je odprto vprašanje: »Kako si je človek mislil svoja prva božanstva in kako jih je častil?« Odgovor se je sredi preteklega stoletja glasil skoro soglasno: »Verska zgodovina se pričinja z naravno vero, s čaščenjem prirodnih sil.« Prvotnemu človeku popolnoma nerazumljivi prirodni pojavi kakor blisk in grom, vzhod in zahod solca, potres in vihar —

da so vzbudili v njem čuvstvo popolne odvisnosti od prirodnih sil, ki da jih je pričel oboževati, da si pridobi njihovo naklonjenost. In najprej da je pračlovek častil le prirodne sile kot take, kasneje pa da je iskal za njimi vsemogočna božanska bitja in prirodne sile vedno bolj personificiral.

Tega naziranja je še danes mnogo verskih zgodovinarjev. Vendar je to naziranje, kakor bomo kasneje videli, popolnoma nepravilno, vendar razumljivo z ozirom na razvojno stopnjo prazgodovinskega raziskavanja in narodoznanstva sredi 19. stoletja.

(Dalje prihodnjič.)

Tone Seliškar:

Martinova peč.

(Jesenice, dne 28. dec. 1929.)

*Skozi megló, dež in sneg je zagorelo, kakor da bi se
tisoč bliskov strnilo v en sam ogenj,
fabrika je zagorela,
plamen je objel svod
in žerjave na traverzah,
žareča luč se je zajedla v jeklarje,
ki so liki žive plamenice
stali vsi svetli in jasni
kot vojščaki solnčnega sveta.*

*Plavž gori,
železo gori,
kri gori!!! Glej,
in mojster je dvignil roko: Odpri!*

*Tekoča lava se sprosti
in iz teme, ki je nastala za hip
zapraskoče v zrak milijon kresnic.*

*Stal sem sredi nevihte vrh goré,
videl sem mesto goreti in bengaličen ogenj, ki je
razsvetil nebo daleč naokrog — — —*

Toda plavž! Martinova peč!!!

*Skozi meglo, dež in sneg je gorelo kakor da bi se
tisoč bliskov strnilo v en sam ogenj in
strahovit je bil prikaz, ko je ugasnila luč.*

*Videl sem jeklarje v plamenu,
fabrika je gorela,
žareča luč je obsevala obraze,
da so bili zlati in čisti
kakor solnčna roža, če bi jo
vžgal plamen z neba — — —*

*Ko pa so zaprli peči,
ko je bilo vse kakor poprej,
sem videl kosti,
sem videl ugasle oči,
znoj in obžgano dlan.*

*O, dlan! Star jeklar je slonel ob traverzi nasproti peči
in je gledal vame, ko sem mu pisal v srce:*

*tisoč ognjenih šaržov je peklo tvoj kruh,
tisoč žarečih strel skozi dlan,
ki je trda, ko jeklo, ki se je točilo skozi peč,
razbeljena kakor misel, ki je v nas
silna kakor lava v martinovih pečeh —
o, in vsepovsod milijon jeklarjev gori!*

Gold Mihael:

Tempo, Amerika, tempo!

(Prevedel Iv. Vuk.)

Posebni vlak se ne ustavlja nikjer; podoben je vojni. Uničuje mir temnih ameriških poljan. Žabe skačejo v ribnike, ko divja mimo pošast. Ptice se vzbudé in kričé. Drevesa se upogibajo od viharja. Zračni udarec zadeva tihe kmečke hiše in bruna trepetajo. Ni več tišine. Luna drhti. Deviška noč je v svojih sanjah posiljena. In posebni vlak se ne ustavlja nikjer. Sestavljen je iz dveh salonskih vozov in iz lokomotive.

Posebni vlak se ne ustavlja nikjer. Njegova piščal in njegov zvon rjoveta in se bahata:

»Svet je moj!«

Kričita:

»S poti! Gospod prihaja!«

Posebni vlak bljuva zlate iskre v pohleven obraz noči. Vozi v Hollywood. Erwin Schmidt, nemško-ameriški kinomilijonar, je naročil vlak za svojo najmlajšo zvezdo in za nekatere prijatelje. Kotli tulijo. Tračnice ječe kakor umirajoča žena. V majhnih mestih šine leteča para in leteče jeklo mimo okrog postajajočih. Vidiijo zlato razsvetljena okna. Mesta in postaje drve mimo. Gore se gugajo v divjem lovu sem in tja. Posebni vlak se ne ustavlja nikjer. Od Atlantskega do Tihega oceana mu je prosta pot. Njemu pripada ameriški horicont. (Amerika je posebni vlak, ki drvi preko gladkih tračnic zgodovine. Tempo, Amerika, tempo!) Posebni vlak se ne ustavlja nikjer.

V velikem udobnem naslonjaču sedi gospod Schmidt in se smehlja. Star štiridesetpet let, plešast, rožnat, skrbno negovan. Je tudi zelo tolerant in samozavesten. Pritisne na gumb in svet se pojavi pred njim in mu prinese, kar zahteva. Bil je pravi sladkosnedež.

»Draga moja,« govori z očetovskim glasom nezrelemu mlademu dekletu, nasproti sedečemu. »Dovolite, da vam George napolni steklenico še enkrat.«

»Hvala, gospod Schmidt,« jeclja nervozno, se dotakne z jezikom suhih ustnic in se smehlja.

»Ljubi otrok,« gruli kakor golob. »Nikar me ne kličite ,gospod Schmidt'. Kaj ste tako zelo zunanja? Vsa moja dekleta mi pravijo ,Pops', čisto priprosto ,Pops'.«

»Da, Pops.«

»Tako je lepše, moj angelček.«

George, visokorastel, belooblečen zamorec, vstopi z globokim orientalskim poklonom. Nalije s popolno ponižnostjo vina v dve tanki čaši. Nato zasenči luči v salonskem vozu, ki drvi s hitrostjo devetdeset kilometrov skozi prastaro, pohlevno noč.

»Da, moja Dot, vi ste prava zvezda. Z vašimi sedemnajstimi leti bo plamtelo vaše ime v električnih lučih v vsakem kinu v vseh mestih sveta. Ali ni to čudovito? Včeraj še ste bili nepoznana skromna stenotipistka, jutri boste svetovnoznana, kakor Gloria Swanson ali Douglas Fairbanks. Mar vas ne osrečuje to, majhna pepelka?«

»O, da, gospod... Pops.«

Modre, otroške oči, mehke in zaupljive kakor oči psička. Bel in rožnat obrazek, banalen kakor naslovna risba kakega ameriškega »Magacina«, naslikana po bogatem ameriškem slikarju. Komaj je zapustila visoko šolo in nekoliko zmedena je. Njeno neumno majhno srce bije naglo. Kaj hoče Pops?

V drugem vagonu v dolgem pozlačenem prostoru je reporter, troje filmskih igralk, filmska dramaturginja, dva režiserja in angleški pisatelj. Pijejo in plešejo po zvokih radia. Noben izmed njih ne potrebuje opičjih žlez. Gladys La Svelte popije čašo šampanjca, ugrizne slavnostnega angleškega pisatelja v tilnik in hoče potegniti za zasilno zavoro.

Henry, majhen, belooblečen zamorec, reče, priklanja se globoko orientalski:

»Prosim, zavora se sme potegniti le v slučaju nevarnosti.«

»Hočem potegniti; vlak naj hitreje vozi. Hočem hitrost, hitrost, hitrost.«

»Prosim...«

»Hitrost. Tempo! Tempo! Povejte strojevodji naj vozi hitreje.«

»Da.«

Vendar ne potegne zavore. Radio je dosegel višek v čudežih zgodovine človeštva. Zaigral je priljubljeno ulično popevko. Jazzband v hotelu Karnac pri piramidah divja in rjove kot zblaznel.

»To gre človeku v resnici v meso in kri,« govori naivno angleški pisatelj. »Kakšna država! Tempo! Tempo!«

Smeje se.

In misli na svojo čudovito hollywoodsko pogodbo in ugrizne Gladysjo v tilnik, da da izraza svojemu veselju. Minila ga je vsa okornost. To je bilo za ostale prijetno presenečenje. In udarjali so po njem s pisanimi balončki.

Kurjač je metal premog v rdečo žerjavico. Bil je slok, zagorel Amerikanec, ki je doživel že tri železniške nesreče. Pri eni je bil ranjen v glavo.

»Vozimo dobro, kaj?« zakriči izzivajoče. Njegov trd obraz je otrpel. Obrisal si je sajasto čelo s koščkom lesne volne.

»Predobro,« odgovori stari strojevodja s kislim smehljajem. Njega ne zanima več hitrost; vozil je štirideset let ekspresne vlake. Ali gospod Schmidt je obljubil, da mu daruje petdeset dolarjev, ko se pripeljejo v Hollywood.

»Kaj pomeni: predobro?« kriči kurjač. »Ali vam morda ne dajem dovolj pare?«

Strojevodja ne sliši njegovih besed in ne odgovori. Kurjač jezen ponovi vprašanje. Njegovi živci so bili napeti do skrajnosti. Njegovo dekle ga je pustilo in poročilo trgovca. Poleg tega je tri dni nepretrgano popival. Od zadnje železniške nesreče, ko je bil ranjen v glavo, je mnogo pil. Strojevodja molči še vedno. Lotevale so se ga skrbi:

»Moram paziti. V bližini de Moines je nevarno. Pred tremi meseci je doživel Moore tam trčenje vlakov. In to na prostem tiru. Paziti moram. Doživel je trčenje vlakov. Kričoč pelje navkreber in naenkrat mu strmi številka štiri v obraz. Paziti moram.«

»Tempo! Tempo!« rjove kurjač. »Lokomotiva ima vendar toliko pare, kolikor je lahko vzdrži, kaj?«

Iz nekakega vzroka je bil ves divji in besen; metal je premog v žerjavico kakor besneči vrag.

»Tempo, tempo, ti stari pasji sin!«

Strojevodja se je zavzel.

»Meni pravite to?« vpraša in strmi s strogimi očmi v kurjača.

»Da, vam,« kriči kurjač in preti strojevodji z lopato. »Vam, vam, vam!« Njegovi lasje vihrajo v viharju, črna in žolta svetloba kotla razsvetljuje njegov obraz z žarom pekla.

V ozkem prostoru, služečem za opravo, se zgrudita belooblečena zamorca George in Henry vsa zmučena, kakor od skrbi izčrpana mati na bolniško posteljo.

»Ali niso zoperni?«

»Da, Bog nebeški.«

»Ko bi mogel vsaj malo zaspati.«

»Na tej vožnji ni spanja, dečko.«

»Niti velike napitnine ne odškodujejo za delo. Sovražim posel, služiti ljudem.«

»Jaz delam sedaj to zadnjikrat.«

»Že zopet zvonec! Da bi starca kap zadela.«

»Nasiplji mu praška v vino.«

»Bi, če bi imel pogum.«

In nato, zopet čisto orientalsko, naliže George gospodu Schmidtu dragocenega vina, ki bi značil premoženje, v tanko čašo.

»Utrnite luči,« je rekel veliki mož. »Trpinčijo mi oči.«

»Da, gospod.«

Posebni vlak se ne ustavlja nikjer.

V drugem vagonu je Hollywood. Ljudje zapravljajo življenje. Kričé, se boré, cvilijo, hropejo, se dotikajo eden drugega, jedó veliko kokoš in gnjat s kruhom. Režiser in igralka se odstranita v spalni voz. Ostali uganjajo flirt, se smejejo, jedó, mažejo drug drugega z gorčico. Neka obleka se raztrga. Na tleh leže servieti, peresa salate, zamaški in čiki cigaret. Radio hrope. Noč bdi mirno. Mimo oken beže v temi stare kmečke hiše, drevesa, reke, kakor v kakšnem slabem kinu. Mrka stara ameriška polja drvé v globokem tuljenju mimo. Protestirajo zoper vse Novo. Posebni vlak se ne ustavlja nikjer.

»Haha, zapojmo Doti in Popsu podoknico.«

»Ne. Povejmo strojevodji, naj vozi še hitreje,« kriči Gladyja. Nekdo pomoli glavo skozi okno.

»Za moj okus se peljemo dovolj brzo...«

»Dajmo, zapojmo Doti in Popsu podoknico. Naš gostitelj je. Moramo mu dokazati svoje priznanje.«

Kurjač odpre vratica peči na stežaj. Zahrope od naslade, ko mu razbeljen zrak udari v oznojen obraz. Močne mišice se napno. Njegova gola prsa blesté. Pleše okrog kakor neobrzdán bik. Spleza na vodilni mostič. Stari strojevodja zakriči. Kurjač ga je udaril z lopato po glavi. Pleše.

»Tempo! Tempo! Tempo!« rjove in razširi svoje mogočne rame viharju nasproti. »Tempo! Govorim ti vendar; vozi hitreje! Tu sem jaz gospod. Sem milijonar, kralj sveta!«

Poseben vlak se ne ustavlja nikjer. Skoči v velikem skoku naprej, kakor da ga je sunil orjak.

»Tako mlada sem še,« šepeta sramežljivo. »Ne vem še ničesar o teh rečeh. Ali naj zares, Pops? Ali ni greh?«

»Dot,« odgovori Pops resno iz globočine srca. »Moji občutki napram vam so, kakor napram mojim otrokom. Sveti ste mi. Mislite, da bom zahteval od vas kaj nelepega? Saj je to čisto nekaj drugega, Dottija. Ljubim vas, ljubim vas od tistega dneva, ko sem vas zagledal prvič v pisarni pri pisalnem stroju.«

Znoji se nalahno.

»Ali me zares ljubite, Pops?«

»Kako morete kaj takega vprašati? Mislite morda, da mi ni mogoče dobiti dekleta kakršnegakoli? Tudi vse tukaj v vlaku? Ali jaz hočem samo vas, moja majhna vijolica.«

»O, Pops, take lepe reči govorite; govorite kakor pesnik.«

»Srčkani zajček, spoznali me boste šele, spoznali. Ljudje mislijo, da sem hladen, trdovraten podjetnik. Ali v meni je duša umetnika. To je tudi skrivnost mojih uspehov. Naredil bom iz vas veliko umetnico, dušica. In če bi me stalo to milijon, vseeno.«

»O, Pops, tako srečno me delate.«

»Poljubite me, Dottija.«

»O, Pops!«

»Hm, kako mehki ste, prijetni kakor punčka.«

»O, Pops, Pops!«

Henry in George se bojita. Nagibata se skozi okno. Veter ju bije v obraz kakor udarci Jack Dempseyove pesti.

»Bog moj, vlak mora skočiti pri taki brzini s tira. Še nikdar se nisem vozil s tako brzino.«

»Bo že vse v redu, George. Gotovo. Stari Gordon vozi vlak. On ve kaj dela.«

»Ni videti. Prevelika brzina, prevelika!«

»Stari Gordon vozi vlak. Vse je v redu. Gotovo, George, verjami.«

Eleganten mob hiti v drugi salonski voz, da zapoje Popsu podoknico. Ali vrata so bila zaprta. Udarjajo s steklenicami po vratih in kričé:

»Ho! Ho!«

Komaj se držé na nogah. Posebni vlak pleše kakor znorel. Nekaterim postaja slabo. Gladyja se zgrudi na dragocena tla. Vsi se smejejo kakor divje zveri v zoologičnem vrtu. Anglija podpira Ameriko, Anglija drži Ameriki glavo.

Gladyja postane dramatična. Plaka kakor Jezus.

»Vara me!«

Iztrga se iz naročja Angleža in suje z nogo v vrata.

»Vem, kaj se dogaja tam. Pustil me je radi tistega dekleta stari sramotilec otrok! Ali pokažem mu. Tisku sporočim, da je pohoten na majhna dekleta. Ruiniram ga. Pokažem mu. Uničil me je.«

Ostali se smejejo kakor divje zveri v zoologičnem vrtu. Plešejo in se opotekajo kakor vlak.

»Ne jezi se, Gladyja!«

»Pojdi, zapoj nam kaj, Gladyja!«

»Bodi pametna. Končno je vendar naš gostitelj.«

Angleški pisatelj si nadene ves ponosen monokel na oči in misli na svojo pogodbo. Gladyja je v resnici preveč vulgarna. Hijene in pavi se smejejo. Vsi začno peti.

»Hurra, hurra, roparji so tu! Kaj hudiča boste sedaj?«

Henry in George planeta v vagon. Široko so izbuljene njune oči in obraza vsa siva.

»Prehitro, prehitro,« jecljata.

Smeh, kakor v zoologičnem vrtu. Eleganten mob udarja s pisanimi balončki po zamorcema.

Nato... S tirov... skok...

Življenje eksplodira kakor bomba.

Krah!

Svet strelja iz plamtečega topa.

Bengaličen ogenj na Coney Islandu. Križ. Smrtne muke... Vesoljni potop. Potres. Zadnji, osameli krik majhnih otrok, ki jih je pogoltnil orjak. Polom. Polom. Smrt... Vse ugasne... Tišina. V tistem, prijetnem somraku poje ptica. In vonja po sežganem mesu.

Pošast je ležala na boku. Trdo jeklo je bilo tekoče in se je zvijalo kakor kača. Ogromni oblaki pare silijo iz zmajevih ran. Stara, ravna zemlja je bila temna, hladna in tiha. Ptica poje.

Razvajeni posvečenci gospoda Schmidta leže zapuščeni med železjem. Na nebu svetijo zadnje blede zvezde. Gladnja se kremži kakor ob kakem krvavem dovtipu. Bila je rdeča in naga. Angleški pisatelj je z izgubo svojih rok zgubil tudi svoje dostojanstvo. Zamorec George leži stegnjen, ves potrpežljiv. Noč je bila temna in duhteča. Majhna Dot leži vsa skrčena v travi, ki raste poleg tračnic. Divja glava kurjača se je odvalila. Vonja po sežganem mesu. Trebuh reporterja je podoben odprtih ustam.

In nikdo ne govori več: »Tempo! Tempo!«

Bled farmer pribeži iz noči s koso v rokah. Sledi mu bled delavec v delovni obleki s kladivom. Odločno in vneto začneta z reševalnim delom. Javlja se dan. Jutranja zvezda vzhaja v rdeči lepoti.

Amerika je zasebni vlak, ki drvi v Hollywood.

Tempo, Amerika, tempo, do konca!

Mihael Gold je znan ameriški pesnik, kritik in novinar. Je eden glavnih urednikov velikega njujorškega lista »New Masses« in sotrudnik dnevnika »Liberator«.

Pomen strokovnih organizacij za delavce in nameščence.

I. Namen strokovnih zvez.

Strokovne organizacije so gospodarske interesne zveze delavcev in nameščencev za zboljšanje delovnih razmer, za povzdigo materialnega, socialnega in kulturnega položaja delavstva in za doseg gospodarske demokracije s končnim ciljem: kolektivno gospodarstvo.

II. Moč strokovnih zvez.

Sistematično vzgojno delo, siljenje k združenju za doseg skupnih zahtev in posledice svetovne vojne so dale silno moč strokovnim zvezam. Danes je v 62 državah 46,187.000 strokovno organiziranih ljudi. Strokovne organizacije po večini držav odločilno vplivajo na družbo.

III. Delo strokovnih zvez.

Prej je imel vsak posamezni delavec pogodbo z gospodarjem — prošnje, ponižanje, odvisnost od »dobrega srca« gospodarjevega. Strokovna zveza pa uvaja kolektivno pogodbo za vse zaposlene bodisi v enem obratu ali v enem kraju ali v eni industriji. Prej prosjačenje poedincev, sedaj boj celote.

Vpliv na socialno politiko: osemurnik, zakon o zavarovanju, zaščiti delavcev, o bratovskih skladnicah itd. Mednarodni vpliv: konvencija o osemurniku, Mednarodni Urad Dela.

Skrb za izvajanje obstoječih socialnih odredb potom inšpekcije dela, obrtnega sodišča, Delavske zbornice.

Soodločevanje v obratih po delavskih obratnih zaupnikih. To je povzdiga delavca od brezpravnega sužnja do soodločujočega državljana.

Posredovanje dela in pomoč v brezposelnosti in pomanjkanju, pravna pomoč, podpora v slučaju nesreče ali smrti.

Dviganje kulturnega položaja delavcev z bojem za krajši delovni čas, z vzgojo delavcev za pravilno porabo prostega časa, z gojenjem samozavesti in znanja, iz česar vstaja vedno novi naraščaj duševno zrelih ljudi, ki so edino sposobni za uspešno kolektivno delo. Vežbanje v gospodarskem znanju, ker le potem lahko delavec soodloča v gospodarstvu.

IV. Strokovne in izobraževalne zveze.

Strokovne zveze so šole za najširše delavske množice. Za plodovitejšo izobraževalno delo med delavci je potrebno pristržno sodelovanje med strokovnimi zvezami in »Svobodo«. Strokovne organizacije naj navajajo zlasti mlade delavce v »Svobodo«, da si s tem olajšajo svoje delo. Noben delavec ne more biti član »Svobode«, če ni član strokovne organizacije. Vsak zavednejši strokovničar bi pa moral skrbeti za samoizobrazbo z udejstvovanjem v »Svobodi«.

V. Strokovne organizacije in bodočnost.

Naraščajoča moč strokovno organiziranega delavstva v gospodarskem življenju odločilno vpliva na splošno politično življenje. Strokovne organizacije so kal gospodarske demokracije in nosilke preobrazanja v kolektivno gospodarstvo. Strokovne zveze so torej svetovna velesila.

Ernst Toller:

Ameriška kaznilnica v St. Quentinu.

Ernst Toller je bil pred nekaj meseci v Ameriki, kjer si je ogledal razne »ameriške zanimivosti«. Zdaj piše o teh svojih obiskih v nemških časopisih. Priobčujemo njegov opis obiska kaznilnice v St. Quentinu. Ernst Toller je eden največjih nemških socialnih dramatikov in pesnikov. Njegovo dramo »Rušilci strojev« je prevedel v slovenščino Mile Klopčič.

Op. ur.

Tom Mooney.

Prepeljali smo se z ladjo preko zaliva San Francisca. Potem nas je peljal avto skozi gričasto, z evkaliptovimi, lorvorjevimi drevesi preraslo pokrajino od Marina Countyja do kaznilnice St. Quentin. Peljemo se mimo prvega stražnjega stolpa, ki je oborožen s strojnicami. Kesneje je stolpov čimdalje več. Prišli smo do vhoda, vpisati moramo svoja imena. Gremo preko dvorišča do drugih vrat. Peljejo nas v pisarno. Četrtr ure nato vidimo Toma Mooneyja v sobi za obisk. Ob dolgi mizi sede jetniki, njim nasproti obiskovalci. Po sredi mize nizka pregraja iz palic. Na čelu mize, ob vzvišenem pultu, sedi paznik, ki nadzoruje jetnike in obiskovalce.

Tom Mooney živi trinajst let v kaznilnici. Kot mlad človek je moral noter, danes je siv in njegov obraz ves v potezah. Ta človek sedi nedolžno v kaznilnici. To ve Amerika, to ve svet, vedno je še za zidovi.

Mooney je bil eden najbolj delavnih socialističnih agitatorjev na ameriškem zapadu. Organiziral je mnogo delavcev, vodil štrajke. Bil je

eden najbolj osovraženih ljudi. Detektivi so se podili za njim, vedno jim je manjkal povod, da bi ga zgrabili.

Dne 20. julija 1916. so demonstrirale v veliki paradi nacionalistične zveze za vstop Amerike v vojno. Ob Market in Stuart Street je eksplodirala bomba. Deset ljudi je bilo ubitih.

Nekdo, po imenu Mc. Donald, je trdil nekaj dni po tem, da je videl Toma Mooneya v bližini prizorišča. Čim je Mooney slišal za obdolžitve, se je takoj prijavil policiji. Aretirali so ga in v velikem procesu obsodili na dosmrtno ječo. Vsa njegova zatrjevanja, da je nedolžen, niso zalegla. Razbremenilne priče je državni pravdnik osumil in aretiral. Slike, ki so jih posneli foto-reporterji, in ki jasno kažejo Toma Mooneya na balkonu neke hiše, ki je daleč proč od prizorišča, ga niso mogle obvarovati.

Ko so kmalu po procesu povečali te slike, je bilo spoznati na njih tudi neko cestno uro, katere kazalci so kazali 1 uro 58 minut. Ker je bilo nemogoče priti od hiše, v kateri se je tedaj nahajal Mooney, v šestih minutah do kraja atentata, je bilo s tem dokazano, da Mooney ni vrgel te bombe. Tudi ta neizpodbitni dokaz ni koristil jetniku.

V ameriški javnosti so se začeli zanimati zanj. Ustanavljali so odbore. Napredno časopisje se je zavzemalo zanj. Čim so odkrili dokumente, ki so pričali, da je bila obremenjevalna priča, Mc. Donald, kupljena, so izjavili sodniki in porotniki, ki so ga bili obsodili, da danes ne verujejo več v njegovo krivdo. A Tom Mooney je ostal v kaznilnici, ž njim socialist Billings, ki je bil prav tako nedolžen kakor on.

Priznanje.

Pred šestimi leti je nekdo, po imenu Smith, priznal na svoji smrtni postelji, da je on vrgel bombo, da Mooney in Billings nimata nobene zveze z atentatom. Tom Mooney je ostal v kaznilnici. Ni obupal, vsa leta se je boril z vso močjo za svojo pravico. Ko mi je stresel roko, sem občutil: tu-le sedi cel fant od fare.

»Kaj zahtevate od mene,« je dejal. »Ali naj dokažem, da je nekdo drug izvršil atentat in ne jaz? Je moja dolžnost, najti storilca? Odločilno je, da nimam s tem nič opraviti. Zdaj so zgrabili samoobdolžitev nekega mrtvega človeka, tega je šest let, in hočejo preiskati, ali so njegove izjave resnične. Leta lahko potečejo s tem. Zahtevam le, naj se preišče, ali je bila razprava, s katero sem bil obsojen na dosmrtno ječo, pravična in zakonita ali ne, in ali so proučili dokumente, ki sem jih predložil v dokaz svoje nedolžnosti? Če pride guverner do negativnega zaključka (in to mora), je dolžan izpustiti me. Najrajši bi imel ponovno razpravo. Za to pa so po ameriškem zakonu vsa pota zaprta. Na milost, ki bi videz moje krivde vzdržala še nadalje, se požvižgam. Trinajst let že sedim v kaznilnici in če bom moral ostati tu še toliko let, nikdar ne bom prenehal zahtevati svojo pravico.«

Pripovedoval sem Mooneyu, da tudi v Nemčiji poznamo njegov in Billingsov primer; da tudi tamkaj ljudje javno kažejo na sramoto nju-nega jetništva.

»S čim pa ste zaposleni?« ga vprašam.

»Krompir moram lupiti.«

Na smrt obsojeni.

Govoril sem potem z Mc. Namarro, ki živi že 19 let v kaznilnici. Pripadal je oni anarhistični skupini, ki je leta 1911 spustila v zrak hišo »Teresa« v Los Angelesu. Sodišče ni imelo nobenih dokazov za njegovo krivdo. Podkupljen nastavljenec zagovornika je ukradel temu iz safe dokumente, ki so pojasnjevali, v koliko je bil Mc. Namarra udeležen pri atentatu. Da bi rešili 25 soobtožencev, so izjavili on, njegov brat in neki Smith, da so oni trije edini krivci. Devetnajst let sedijo ti možje že v kaznilnici. V vseh drugih primerih pomilostijo kaznence po tako dolgi ječi.

Mc. Namarra mi pripoveduje, da je zaposlen s tem, da nosi na smrt obsojenim jedila.

»Koliko na smrt obsojenih je v jetnišnici?«

»Šestnajst! Devetega decembra jih bodo spet nekaj obesili.«

V New-Yorku kuhajo ljudi na električnem stolu, v Kaliforniji jih obešajo.

Kesneje sem si ogledal kaznilnico. Določena je za 2400 jetnikov, a je tačas nagnetenih v njej 4300 kaznencev. Ameriška javnost nič ne vprašuje po vzroku povišane kriminalitete. Ona misli, le ljudje iz »bad people«* postanejo zločinci — in so s tem pomirjeni. Da nosi precejšen del krivde vedno rastoča brezposelnost, ekonomske razmere, tega ne vidi.

Vsi jetniki nosijo enotno modro-sivo obleko. Delajo v različnih delavnicah. Vsak jetnik mora vsak dan izvršiti odmerjeno delo, prej ne sme zapustiti delavnice. Delajo le za državo, ne za privatno industrijo.

Vsi jetniki morajo delati najprej v umazanih, topotajočih tkalnicah. »Tu naj se na mehko skuhamo,« pravijo jetniki. V prostih urah smejo kadi, igrati žogobrc in baseball. A le nekateri uživajo prednosti, za druge ni mesta v prenapolnjeni kaznilnici. Ti čepijo na dvoriščih, kjer ni videti niti šopa zelene trave, dočim cvete zunaj najkrasnejša pokrajina.

Jetniki jedo skupno. Obiskal sem dvorano, kjer obeduje lahko 2000 jetnikov.

Vidiš lahko ljudi vseh plemen: bele, črnce, Meksikance, Kitajce, Japonce, Indijce, Grke, Italijane, Francoze, Nemce. Po dva in dva hite v ozkih vzdanih šahtih, ki so ločeni od hodnika z železno ograjo in ki so noč in dan razsvetljeni.

Najstrašnejša disciplinska kazen je temnica. Te celice leže pod zemljo. Svež zrak vsesavajo v celice skozi ventilator.

Vislice.

Preden zapustimo kaznilnico, nas pelje paznik k celicam za na smrt obsojene in k vislicam. Dan poprej, preden obsojence obesijo, jih prepeljejo v te celice, lesene kletke v neki sobi, ki jih je mogoče z vseh strani kontrolirati. V sobi sedijo dan in noč pazniki, ki morajo stražiti, da si jetnik ne prizadene kaj žalega in tako »ukrade zakonu pravico«. Lani je poizkušal neki obsojenec dva dni pred smrtjo samomor. Prepeljali so ga v bolnico in ga skrbno zdravili. Šele potem so ga obesili.

* pokvarjenega ljudstva.

V isti sobi se nahaja shramba, kjer vise vrvi. Naštel sem do 20 vrvi. Na vsaki visi uteg, da tako prepreči nategnjenje vrvi pri obešanju. Utegi so različne teže, odgovarjajo različnim težam teles. Vsak obešenec dobi svojo vrv, ki jo potem sežgejo. Zanka je s sedmimi obroči zavozljana. Imenujejo jo »hangmans knot«.

V drugem kotu sobe stoji harmonij. Na moje vprašanje mi odgovori paznik: »So jetniki, ki želijo biti obešeni ob godbi. O — dobro jim je,« nadaljuje paznik, »kar hočejo, vse dobijo. Nekdo si je zaželel jazz-muzike, pa mu je igrala jetniška kapela same jazz-plese. Jedi dobijo boljše kakor mi, pazniki. Celo pečene piške.«

Stopim v kletke. V miznem predalu sta vpisana dva imena — Johny Malone, Frenchy Lapiere. Oba so pred nekaj meseci obesili. Prvega, ker je svojo ženo ubil, drugega, ker je ubil nekega policista. Eden zadnjih, ki je v tej celici čakal smrti, je bil 19 letni Edward Hickmann.

Vrata ločijo to sobo od eksekucijskega prostora, kjer stoje vislice. Trinajst stopnic vodi do njih. Preden gre obsojenec k vislicam, mu z jermeni privežejo roke k trupu, in ko stoji pod vislicami, mu z drugim jermenom zvežejo noge. To zategadelj, da se telo pri obešanju ne bi skrčilo.

Če se jetnik pred eksekucijo onesvesti, imajo tudi za to pripomočke. Črna, kakih 16 cm široka deska, na kateri so jermeni. To pritrjujejo na obsojenčev hrbet, da ostane telo vzravnano. Levo in desno vislic stoji po troje gugalnih stolov za odlične uradnike.

Dvoje ljudi obesijo lahko hkrati. Čim stoji obsojenec pod vislicami, mu vržejo preko glave črno čepico. Krvnik mu položi zanko krog vratu in jo — blizu ušes — tesno zadrgne. Na vznožju vislic je videti na neki mizi pritrjenih troje niti. Ena izmed njih drži s težkim utegom obteženo vrv, ki spodnese tla, na katerih stoji obsojenec, ki tako obvisi v zraku. Pred tremi nitmi stoji troje paznikov, ki na povelje hkrati presečejo niti, vsak svojo. Nihče izmed paznikov naj ne ve, kdo je spodnesel obsojencu tla. Na mizi je videti mnogo zarez mnogih eksekucij.

Trinajst stopnic.

Paznik, ki me vodi, mi pripoveduje, da je videl že mnogo usmrstitev.

»Kako se obnašajo ljudje, ko stopajo pod vislice?«

»Dobro. Le nekaj sem jih videl onesveščenih. Po večini pa gredo popolnoma topo preko teh trinajst stopnic.«

»So takoj mrtvi?«

»Obešanje je izborna metoda, mnogo bolj človeška od električnega stola. Z enim sunkom jim zlomijo zatilnik. Njihovi udi drhtijo še, to traja kakih 14 do 16 minut, a mi jim zvežemo z jermeni roke in noge, da ne morejo tolči krog sebe, a tega ne čutijo več.«

Šla sva mimo celic za kandidate smrti. Pred vsako celico je visel cvetlični lonec.

Eden na smrt obsojenih jetnikov nama pomiga, drugi se zakrohoče, ko obstanem.

Cvetlični lonec, pečene piške in vislice z godbo.

Pred kaznilnico žari v neskončni sinjini Golden Gate (»Zlati zaliv«).

Bedřich Vaclávek:

Najmlajše češko pesništvo.

Dr. Bedřich Vaclávek spada med najboljše češke kritike mlade generacije. S somišljeniki izdaja v Brnu živ in aktualen časopis »Index«, ki spada med najboljše slovanske levičarske časopise. Razen tega sodeluje pri znani praški reviji »ReD« in pri nemških časopisih. Vaclávek je izboren poznavalec najmlajšega češkega pesništva. Njegova knjiga »Od umění k tvorbě« nas seznanja s pesniškimi strujami povojne dobe. Tudi v internacionalnem almanahu »Fronta«, ki ga sam urejuje, najdemo mnogo njegovih izbornih člankov s tega področja. Kdor se hoče seznaniti z mlado češko poezijo, mu priporočamo dve zbirki, in sicer: Tschechische Lieder, ki jih je prevedel F. C. Weiskopf (izdal Malik Verlag, Berlin) in Tschechische Antologie (Verlag der Aktion, Berlin). — Tudi v berlinskem »Sturmu« (20. letnik, 1. zv.) se nahaja prav dober esej o pesniku Seifertu (z mnogimi citati), ki ga je tudi napisal dr. Vaclávek. — Heinz Luedecke.

Glavni znak mladega češkega pesništva je, da je živo reagiralo na socialne nemire v povojni dobi. To se ni godilo samo v vsebinskem oziru, marveč je šla moderna češka poezija še dalje. Iz problemov, ki jih nadenja, in iz načina oblikovanja lahko naravnost razberemo, kako se je menjavala socialna situacija v zadnjih devetih letih na Češkoslovaškem.

Prva povojna leta so bila leta meščanske defenzive in proletarskih revolt, čas, v katerem so vsi mislili, da ni daleč svetovna revolucija. V tej dobi je nastala češka revolucionarno proletarska poezija. Značilni malomeščanski češki milje, v katerem ni bilo niti koncentriranega kapitala niti izrazitih razrednih razlik — kot n. pr. v sosedni Nemčiji — je povzročil, da tedanja češka proletarska poezija nima tako izrazito borbene in razrednozavednega značaja, kot se javlja v nemški povojni poeziji. Češka poezija iz prvih povojnih let izzveni navadno v etiko. Vkljub temu pa lahko trdimo, da je bilo takrat češko pesništvo v revolucionarnem taboru.

Kakor v drugih državah, se je tudi na Češkoslovaškem izvršila delna stabilizacija meščanskega režima; ta stabilizacija pa je imela za posledico reakcijo na kulturnem polju. Kako so se zrcalile te razmere v poeziji? Mnogi »revolucionarni« pesniki so prešli polagoma v meščanski tabor, z ofenzivo pa so pričeli oni reakcionarni pesniki, ki so stali preje popolnoma v ozadju. Nekdanji »proletarski« pesniki so začeli gojiti sedaj »čisto liriko«. Nočem trditi, da je meščanska stabilizacija direktno povzročila krizo tega »proletarskega«, oziroma revolucionarnega pesništva. Kajti kriza bi se pojavila tudi brez nje — že radi pomanjkanja notranje koncepcije. Saj vidimo, da se je prav tako pojavila v Rusiji, čeprav tam o meščanski stabilizaciji ni govora. Vendar pa je stabilizacija meščanskega režima pospešila ta razvoj in je privedla zlasti »poetiste« do tega, da so čez noč začeli pisati pesmi, ki so se po vsebini popolnoma razlikovale od prejšnjih. Vendar pa soglašajo te pesmi samo vsebinsko s kulturo meščanskega razreda, t. j. s svojo veselostjo, ki jo hočejo nekateri proglasiti za najvišjo modrost (v dobi imperializma in silnih socialnih konfliktov!). V estetičnem oziru pa je ta poezija ostala v kljub vsemu le nadaljevanje revolucionarne lirike prvih povojnih let. To razvidimo iz dveh dejstev. Najprej iz njene galarazmerja do osnovnih reči, ki nas obdajajo. Meščan je v svojem bistvu fetišist in občuti praznovorno spoštovanje do vseh reči; njemu je zakrita notranja zveza

vseh človeških ustvaritev in smatra zato za najvišje estetično načelo, da mora biti umetniško delo »slično resničnosti«, tako da vzbudi iluzija čim verneje posnete resničnosti. Češki »proletarski« pesniki pa so nasprotno začeli boj proti rečem, kar zlasti jasno razvidimo iz del rano umrlega *J. Wolkerja*. Njegov pesniški boj proti rečem vodi k iskanju npravnstvenih funkcij v rečeh, obenem jih pa skuša razporediti v človeški svet. Vedno znova je pisal Wolker verze in cele pesmi, katerih edini namen je: Vzeti rečem njihovo samopomembnost, jih počlovečiti, jim podeliti človeški smisel in človeški namen. Z zmago nad snovno rečjo se je zaključil Wolkerjev pesniški razvoj. Njegovo delo nadaljujejo poetisti, čeprav v dialektičnem nasprotstvu: oni se bore namreč proti snovni reči estetično. Ti pesniki vedno znova odkrivajo poetični smisel, poetično vsebino, poetično jedro reči; tudi oni napadajo samopomembnost snovnih reči, jih analizirajo in jih skušajo podrediti človeštvu. Vse to pa delajo na popolnoma subjektiven način; drugače tudi ne more biti v družabno tako razriti dobi, ki so v njej ustvarjajoče osebnosti popolnoma odtrgane od mase. Vendar pa prav v zdajšnjem času opazujemo, kako tudi iz teh pesmi subjektivnost vedno bolj izginja in se umika stremljenju po objektivnosti. Drugi važni uspeh »poetizma« pa je njegovo zaničanje oblike (pesniške forme). Sicer opazujemo v tem oziru le počasen napredek, vendar spoznamo iz podrobnega proučevanja nove češke lirike dejstvo, da polagajo pesniki mnogo večjo pažnjo emocionalnosti kot pa gojitvi zunanje oblike. Iz vsega tega razvidimo, da reagira nova češka lirika popolnoma jasno na izpremenjeno lice naše dobe. Prav v tem oziru sledita »poetistom« tudi dva pesnika, ki sta ostala najdalje borbena, in sicer: *J. Hora* in *St. K. Neumann*.

Popolna stabilizacija meščanskega režima je povzročila zadušljivo in težko ozračje. Pogon in razvoj vseh sil, tudi umetniških, ki smo ga občudovali po vojni, se je zaustavil. Danes ni več mogoče oživotvoriti teoretičnih idejnih sunkov. Vse je obstalo v zadušljivem provizoriju. Nekateri si znajo olajšati situacijo s tem, da javno dezertirajo v nasprotni tabor, oni pa, ki se bore dalje, so zašli v notranje krize. Tako je nastal val »žalosti« (od l. 1926.—1927.), ki je potegnil za sabo vse mlado pesništvo. Že *J. Hora* se pritožuje v neki pesmi, da »revolucija spi« in je s tem jasno izrazil vzrok žalosti. Za njim pa je tudi *J. Seifert* zamenjal svoje veselo pesniško globetrotterstvo s težkimi toni žalosti in je končno odkrito povedal vzrok, zakaj je postalo pesnikom petje tako težko:

Radi žalosti sveta
pojo slavčki slabo.

Pa tudi *V. Neznal*, brezdvomno najbolj robusten in najživahnejši »poetist«, se je zresnil in prehaja v vedno težjo žalost. V območju temne žalosti se gibljejo tudi najmlajši, kot *F. Halas* in *V. Závada*. Ves ta val žalosti, ki je prepljuskal vso novo češko poezijo, izvira iz stabilizacije starega reda.

Stabilizacija kapitalizma pa nujno vsebuje kali novih kriz. In kali novih kriz so se začele na Češkoslovaškem že pojavljati. In prav na to je začela češka poezija zopet reagirati, razen seveda one, ki je popolnoma utonila v reakcionarnosti. »Poetisti« so začeli korigirati svoje doživljaje, v poezijo so se naselili miselni elementi. Pesniki se zopet vračajo k socialnim motivom, n. pr. *Hora*, *Seifert*, *Habas*. Vse to pa se vrši na novi podlagi, kajti izkustva mirnega obdobja vplivajo dalje.

S tem smo prišli že do vprašanj bodočnosti. Sedanji položaj odpira dve možnosti: »čista poezija« bo postala sodobna, objektivna; poleg nje pa bo vzrasla borbena poezija, ki ne bo več samo »umetnost«, temveč predvsem propaganda, smotreno delo.

Prvi krog razvojne spirale češkega pesništva se je torej pravkar zaključil. Sedaj stojimo pred novimi nalogami in, upamo, tudi pred novimi pridobitvami.

(Iz rokopisa prevedel Talpa.)

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE.

Izredni občni zbor zveze „Svoboda“

se je vršil 22. decembra 1929 v Ljubljani v društvenem lokalu. Dnevni red občnega zbora je bil: 1. Poročilo odbora. 2. Bodoče naloge. 3. Izprememba pravil. 4. Razno. Občnega zbora so se udeležile skoro vse podružnice.

Predsednik centrale »Svobode« Ciril Štukelj je podal poročilo o vsem delovanju centralnega odbora od zadnjega rednega zveznega občnega zbora v maju 1929 dalje. Centrala je podpirala predvsem zbiranje članov za »Cankarjevo družbo«. Svoječasno je centrala v listu »Svoboda« napisala, da mora Cankarjeva družba v prvem letu svojega obstoja zbrati najmanj 3000 članov in zbralo se jih je 5000. To je dokaz, kako si delavstvo želi sebi primernih knjig. Dobre knjige Cankarjeve družbe bodo gotovo pripomogle največ k temu, da v prihodnjem letu dvignemo število članstva na 8000. Nadalje je centrala »Svobode« skrbela za to, da se čim bolj razširi edina slovenska delavska revija »Svoboda«, ki jo izdaja sicer posebni konzorcij, pa vendarle zelo koristi splošnemu delavskemu kulturnemu gibanju. Vendar se podružnice »Svobode« doslej niso dovolj pobrigale za razširjenje te lepe revije. Centrala »Svobode« se je izrekla za ustanovitev posebne delavske planinske organizacije »Priatelj Prirode«, ker je videla, da se taka organizacija ne bi mogla široko razmahniti, če bi bila navadna sekcija »Svobode«. Delavstvo vseh modernih držav se zbira v »Prijetelju Prirode« in želeti je, da ta organizacija dvigne tudi kulturo slovenskega delavstva. Letna članarina znaša komaj 25 Din, zato pa ima član polovične vožnje po železnici, ugodnosti po planinskih zavetiščih in druge koristi — tako da bo bržkone postal član te idealne organizacije vsak delavec, ki išče ob dela prostem času razvedrila v večno lepi naravi.

Nekatere podružnice še vedno neredno obračunavajo članarino, neredno odgovarjajo na važne dopise, neredno poročajo o svojem delovanju in o delu svojih odsekov in z vso to nemarnostjo zavirajo razmah delavskega kulturnega gibanja.

Nato je Štukelj takoj prešel na drugo točko dnevnega reda: Bodoče naloge — ki izvirajo iz dosedanjega stanja zveze. Ni nikakih posebnih novih nalog. Marsičesa, kar predpisujejo pravila, še nismo napravili. Predvsem bo dobro za prospeh in napredek organizacije, ako bodo podružnice začele res redno delovati. Lenoba in nered še vedno najbolj zavirata razmah kulturnega dela. Centrala »Svobode« je n. pr.

sklicala posebno konferenco vseh svojih knjižničarjev, obrazložila natančno, kako je treba voditi knjižnice, naročila enotno kartoteko za vse knjižnice, izdala enoten vzorec za poročila o knjižničnem prometu — sedaj pa večina knjižnic sploh ničesar ne poroča. Kako naj centrala podpira knjižnice, če ničesar o njih ne ve.

»Svoboda« je predvsem delavska kulturna zveza. H kulturi spadajo brez dvoma dramatični, pevski, glasbeni in podobni odseki. Toda vsa kultura pa v teh odsekih gotovo ni vsebovana. Delavstvo je treba izobraziti v splošnem, podati mu je treba jasne nazore o vseh važnih zadevah: o razvoju družbe, o naravi, o veri, o umetnosti, o zgodovini, o raznih narodih itd. Revija »Svobode« je urejevana v tem smislu. Toda če hočemo, da bo čim več delavstva o tem kaj vedelo, je treba predvsem razširiti, povečati število članstva »Svobode« in naročnikov revije »Svoboda«. Danes pa pretežno večino članstva podružnic »Svobode« tvorijo le aktivni člani posameznih odsekov: pevci, dramatikarji, tamburaši, sportniki itd. Vsak odsek išče le njemu potrebne člane, na splošno povečanje podružnice pa ne misli. Zato podružnice »Svobode« marsikje delujejo popolnoma ločeno od ostalega delavskega gibanja. To stanje se mora izpremeniti. »Svoboda« ima skrbeti za splošno izobrazbo delavstva in mora organizirati vsakega delavca, ki količkaj stremi po tem, da se izobrazí. Ne iskati samo članov za posamezne odseke, temveč treba je širiti splošen krog prebujenega, izobrazujočega se delavstva. Podružnice bodo žele uspeh samo, da že začno tako zbirati člane. Saj imajo danes za to izdatno pomožno sredstvo: list »Svoboda«. Pokažite delavcu to ali ono zanimivo razpravo v njem in svetujte mu potem, da si naroči revijo ali pa da postane član »Svobode«. Če boste tako dali list v roke 100 delavcem, bo izmed njih gotovo polovica novih naročnikov ali novih članov. Kajti tu bo vsak videl, da ne bo dal članarine za prazen nič, temveč za lepo revijo. To agitacijsko delo mora opravljati vsak član podružnice zase med ljudmi, ki jih on srečava in pozna. S takim delom bi prav lahko v enem letu pridobili vsaj tisoč novih članov. Podružnice same bodo imele od tega največ moralne in finančne koristi. Ni treba naštevati nobenih ovir, ki jih bi imelo tako kulturno-agitacijsko delo — treba je le začeti z njim, treba je imeti nekaj trdne volje, pa je uspeh zagotovljen. Vse, po čemer resno stremimo, lahko tudi dosežemo. — S tem se bo »Svoboda« na znotraj najbolj okrepila. Drugače je pa treba pridno zbirati člane za »Cankarjevo družbo« in »Prijetelja Prirode«.

K poročilu se je oglasil delegat javniške »Svobode« Žagar, ki je prosil, da se pojasni, ali se tiče novi zakon o »Sokolu kraljevine Jugoslavije« tudi telovadnih odsekov »Svobode«. Odgovoril mu je član centralnega odbora »Svobode« dr. Celestin Jelenc: Novi zakon o »Sokolu kraljevine Jugoslavije« se tiče samo izrazitih telovadnih organizacij, ki jih zakon tudi imenomoma navaja. Zakon »Svobode« ne omenja in to je čisto pravilno, ker »Svoboda« ni nikaka telovadna organizacija, temveč vzdržuje telovadne odseke in jih vežba le v toliko, kolikor to koristi splošnemu kulturnemu delu: telovadni odseki nastopajo s simboličnimi vajami pri kulturnih akademijah in podobno. Govorilo se je tudi o tem, da bodo razpuščena vsa kulturna društva. Take govorice so neosnovane. Izšle so iz neke določbe osnovno-šolskega zakona, ki daje prosvetnemu ministru pooblastilo, da združi prosvetna društva z

istim ali sličnim namenom in delokrogom. »Svoboda« kot kulturna delavska zveza bo torej delala še naprej v okviru svojih pravil in državnih zakonov. Teh se je treba držati, ker sicer pa ima oblast naravno pravico, da razpusti društvo, ki se pregreši nad zakonitimi pravili. Občni zbor je vzel to pojasnilo na znanje.

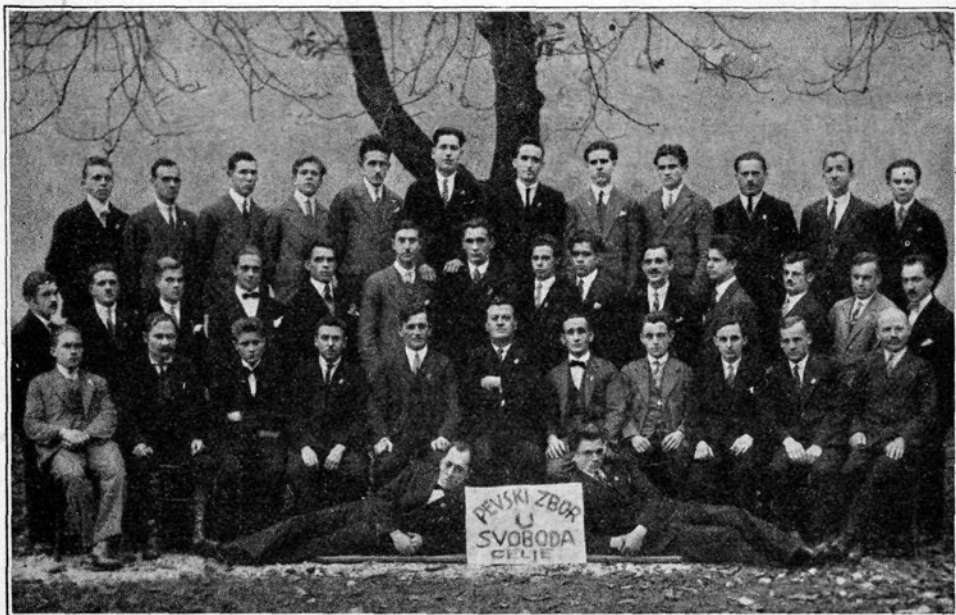
K točki: Izprememba pravil je predsednik Štukelj v glavnem poročal sledeče: Pred leti so se pravila »Svobode« izpremenila tako, da lahko »Svoboda« sprejema samostojna kulturna društva, ki imajo iste pravice kakor podružnice »Svobode«, kljub temu, da imajo napram centrali »Svobode« mnogo manjše obveznosti nego podružnice »Svobode«. Sedanja centrala, ki je po večini svojih odbornikov ista že tri leta, se skušala ta izpremenjena pravila uresničiti in združiti vsa mogoča samostojna kulturna društva v zvezo »Svoboda«. Pri tem je centrala popuščala do skrajnosti samo, da doseže združenje vseh delavskih kulturnih in sportnih društev. Tako je sklenila zedinjenje z osrednjim delavskim kolesarskim društvom s sedežem v Mariboru. V svoji popustljivosti je šla do skrajne meje v dobrem upanju, da se bo razširil vsaj krog bravcev »Svobode«. Rekli so nam, da ima društvo 700 članov, po zedinjenju so nam pa poslali samo 30 naslovov za list »Svoboda«. Sicer pa nam že davno ničesar ne pišejo. Med sportniki-člani »Svobode« se je pa pojavilo mišljenje, da bi postali vsi sportni klubi »Svobode« avtonomni in da bi po vzgledu kolesarjev plačevali samo centrali »Svobode« malenkostno letno kvoto in po 1 Din za list. Na podlagi tega dejstva se je pojavila v centrali »Svobode« struja, ki je rekla: Zedinjevanje z drugimi društvi ni zvezi prav nič koristilo, temveč samo škodovalo. Razumljivo je, da po kompromisu, sklenjenem s kolesarji, stavijo sedaj sportni odseki »Svobode« take predloge. Če te predloge sprejmemo, se bodo oglasile upravičeno še druge podzveze. To mora dovesti do popolne desorganizacije zveze »Svoboda« in ne do njenega ojačenja. Kajti, če pripoznamo take finančne olajšave, ne zmore centrala finančno nobene večje splošne kulturne akcije več. Da se to neha, naj se pravila zopet izpremené v tem smislu, da morejo biti v zvezi »Svoboda« včlanjene le redne podružnice. — Jaz sam sem vodil večino pogajanj z drugimi društvi in žal moram po dobljenih izkušnjah priznati, da so ti nazori utemeljeni in upravičeni. Videl sem, da se zedinjevanja ne da pospešiti. Mi smo delavska kulturna zveza, ki zavestno služi splošni izobrazbi vsega delavstva. Društva izven nas so pa večinoma lokalna (omejena na en kraj) ali se pa pečajo samo z eno stvarjo v zabavo svojih članov, bodisi s kolesarjenjem, ali s petjem. Ko se bo dvignila njihova delavska zavest, bodo našla pot v »Svobodo«. Vendar nam zato še ni treba izpreminjati pravil. Centrala »Svobode« se je po večkratnih posvetovanjih tudi zedinila na temle predlogu, ki ga stavljam občnemu zboru: Centrala »Svobode« naj se sama ne pogaja več z drugimi društvi radi zedinjenja. Vsako društvo lahko postane član »Svobode«, če njegovi člani vstopijo v dotično podružnico »Svobode«. Z ozirom na ta predlog naj se sedaj zvezinih pravil ne izpreminja. — Občni zbor je z zadovoljstvom ta predlog sprejel.

Nekateri delegati so nato predlagali, naj občni zbor sklene izločitev kolesarskega društva iz »Svobode«, ker to društvo ne izpolnjuje obvez. ki jih je sprejelo po sklepih konference v Celju. Na Štukljev predlog je

pa občni zbor sklenil, da prepušča to zadevo centrali, ki bo seveda morala izločiti to društvo, če ne bo izpolnilo svojih obvez.

Delegat ljubljanske podružnice Cvetko Kristan je želel vedeti, kaj bo s sportniki. Občni zbor je na to vprašanje sprejel na znanje sledeče pojasnilo: Ker sportna podzveza še ni imela občnega zbora, ne more občni zbor zveze »Svoboda« o tem sklepati. Če bodo sportniki mnenja, da se v okviru »Svobode« ne morejo razviti, naj ustanové delavsko sportno zvezo izven »Svobode«, ki ji ne bo nasprotovala, ako se pri svojem delovanju ne bo pregrešila nad splošnimi načeli delavskega gibanja.

Po končanem občnem zboru so si delegati ogledali razstavo in razne zdravstvene naprave Okrožnega urada za zavarovanje delavcev in se potem vrnil v svoje kraje s trdnim sklepom, da v bodoče še bolj živahno delajo za izobrazbo delavstva in se boré proti mlačnosti, brezbriznosti in malodušju, kjerkoli bi se pojavilo.

Pevski zbor »Svobode« v Celju.

Srečno

in veselo novo leto so si voščili med seboj ljudje. Leto bo srečno za »Svobodaše«, ako bodo ob vsaki priliki, vsakemu znancu ali prijatelju priporočili, da si naroči list »Svoboda«, ki je edina trajna zveza med vsemi slovenskimi delavci, ki nočejo spati v mlačnosti in brezbriznosti, temveč hočejo vedno naprej in navzgor. Danes je manj društvenih prireditev in list je zato dvakrat važna in potrebna hrana za vse.

Pridobite listu tisoč novih naročnikov!

Ustavitev delovanja delavskih telovadnih enot „Svobode“.

Policijska direkcija v Ljubljani je 31. decembra 1929 ustavila delovanje telovadnih odsekov »Svobode« na temelju 2. odstavka § 25 zakona o društvih z dne 15. novembra 1867 z ozirom na določila § 12 zakona o ustanovitvi Sokola kraljevine Jugoslavije z dne 5. decembra 1929. Do končne odločitve ostane društvena imovina telovadnega odseka pod zakonito odgovornostjo v varstvu tačasnega društvenega predsednika. Centrala »Svobode« je po tem odloku pisala notranjemu ministrstvu.

*

§ 12 zakona o ustanovitvi Sokola kraljevine Jugoslavije se glasi:

Dosedanja društva za telesno in moralno vzgojo: Jugoslovenski Sokol, Hrvatski Sokol, Orel in Srbski Sokol se ukinejo, v kolikor bi se v treh tednih od dne, ko stopi ta zakon v veljavo, ne ujedini ali ne stopila v »Sokola kraljevine Jugoslavije«.

Jesenice. Mnogo ljudi po Jesenicah je govorilo, da se o naši »Svobodi« ničesar ne čuje, da je brez dela in brez uspeha. Dne 22. decembra 1929 se je vršil redni letni občni zbor podružnice. Iz poročila, ki ga je podal odbor, se vidi, da podružnica ni spala, temveč da je delala za izobrazbo delavstva. Ker je v svojem delu večkrat naletela na hude zapreke, seveda ni mogla storiti marsičesa, kar bi želeli ne samo nečlani, temveč tudi člani in odborniki društva. V januarju lanskega leta je nenadoma izgubila podružnica 13 članov-telovadcev. Kesneje se je telovadni odsek oživel, imel je 2 akademiji, 2 javna nastopa in sodeloval je v Trbovljah, Trziču in Lescah. Dramatični odsek je uprizoril 6 predstav, med njimi dne 2. decembra 1928 »Pohujšanje v dolini Šentflorjanski«, dne 31. decembra 1928 in 13. januarja 1929 »Avtomobilist«, 2 krat igro »Na dan sodbe«, 13. oktobra 1929 igro »Tekma«. Pri vseh predstavah je bilo skupno 836 gledalcev. Največji obisk je bil na Silvestrovo, in sicer 298 ljudi. Najslabši obisk, 36 ljudi, je bil pri predstavi »Avtomobilista« 13. I. 1929. Razen tega je dramatični odsek priredil en prosvetni večer in je sodeloval z recitacijami pri Cankarjevi proslavi. Kino je močna konkurenca dramatičnim predstavam. Kolesarski odsek je imel 4 tekme, nogometni odsek 10 tekem doma in 2 tekmi na Bledu in v Trziču. V zimski sezoni se nogometni odsek pretvori v smučarski. Kljub temu, da si društvena knjižnica nabavlja nove knjige, jo zlasti člani nezadostno obiskujejo. Na novo se je ustanovil v preteklem letu pevski odsek, dasiravno je imel težkoče, ker je odpovedal pevovodja. Novi pevovodja je že zelo dobro vzgojil pevski zbor. Pri telovadni akademiji 15. de-

cembra 1929 je bil izredno lep obisk. K dobro uspeli prireditvi so znatno pripomogli Trboveljčani. Za kritje velikih izdatkov prosvetnega delovanja je bil podružnični odbor prisiljen prirediti nekaj veselic. Odbor je imel 8 sej. Odposlal je 101 dopis, prejel je pa 102. Članskih zborovanj je bilo 6. Na sedanjem občnem zboru so bili izvoljeni sledeči: Kralj Ignac, predsednik, Ravnik Franc, tajnik, Smolnikar Albin, blagajnik, Thaler Anton, podpredsednik, Čufar Anton, namestnik tajnika, Bernard Nikolaj, namestnik blagajnika; odborniki: Pleš Andrej, Gregorčič Jože, Štravs Pavel, Ravnikar Franc, Jeram Martin (pevovodja), Ročič Valentin (šahist); v nadzorstvo: Žnidar Anton, Stražišar Leopold in Flik Jakob; namestnika nadzorstva: Škerlj Franc (režiser) in Stražišar Jože. Knjižničar: Stražišar Vikt.

»Svoboda« bo lahko v prihodnjem letu bolj napredovala, ako bodo agilnejši člani in ako bo tukajšnje delavstvo pokazalo več razumevanja za kulturno delovanje. Vsakdo, ki ima veselje do samoizobrazbe, lahko postane polnopraven član »Svobode«. Samo gledanje ali zabavljanje izven »Svobode« pa ne koristi niti poedincem, niti celoti. S sodelovanjem čim širših plasti delavstva bo za jeseniško »Svobodo« 1930. leto plodonosno.

Ljubljanska »Svoboda« je imela 28. novembra 1929 svoj redni občni zbor, da preide iz svojega dosedanjega mrtvila. Občni zbor je bil mnenja, da so najboljši člani ljubljanske »Svobode« v centrali »Svobode« in da naj ti prevzamejo podružnico v svoje roke. Na podlagi tega so bili izvoljeni v odbor ljubljanske podružnice sledeči člani centralnega odbora in nadzorstva: Predsednik: Ciril Štukelj,

podpredsednik: dr. Celestin Jelenc, tajnik: Ivan Vuk, blagajnik: Josip Morretti; odborniki: Skuk, Jurmanova, Kovač P., Plešnar, Čelešnik, Kreft; v nadzorstvo: Mihevc, Cvetko Kristan in Koren.

Jesenice. Naša »Svoboda« kljub vsem zaprekam, ki jih ima, dokaj povoljno deluje. Po uprizoritvi »Tekme« je priredila 22. nov. 1929 prvi prosvetni večer te sezone. Ob tej priliki je pred javnostjo prvič nastopil moški zbor »Svobode«, ki ga vodi s. Martin Jeram. Zbor ima razumljive začetniške hibe, ob vztrajnosti se bo pa gotovo dvignil na primerno višino. Na sporedu je bil telovadni nastop dece, članic in članov. Dramatični odsek je odigral dvojezansko burko »Trije tički« v režiji s. Jakca Vodujova. Igra je dobro izpadla, toda stvar skoraj ne spada več na oder. Posebno na delavski ne! Treba bo primernejših stvari za take večere. V tem oziru se mora zganiti dramska podzveza in pripraviti material. — Zadovoljiv uspeh znači telovadna akademija »Svobode« dne 15. dec. Posebno, ker je bil polletni telovadni nastop tako ponesrečen. Tudi akademija nikakor ni bila dovršena,

zlasti glede prostih vaj ne, toda uspela je vsekakor. Proste vaje je izvajala ženska deca, članice in člani, vaje s palicami pa moška deca. Z nekaj več in nekaj manj dobrimi vajami so nastopili člani na bradlji, drogu in krogih. Več sodružic in sodrugov je prispelo iz Trbovelj. Samostojno so nastopili z dvema skupinskima nastopoma. Vaje prvega nastopa moramo odločno odkloniti, ker diše po cirkusu in je bila tudi izvedba slaba. Vse nekaj drugega so bile domače skupinske vaje po zamisli načelnika s. Pleša. Dober in radostno sprejet je pa bil žvenkljajoči nastop trboveljskih sodružic, ki je popravil neuspeh prvih skupinskih vaj. S primerno skupino na bradlji je bila akademija zaključena. Na akademiji je neumorno sodelovala godba SMRJ, pevski odsek »Svobode«, s klavirjem pa so se spremljale proste vaje. Tudi obisk je bil časten. — Za obletnico Cankarjeve smrti smo pripravljali proslavo, toda razne ovire so jo preprečile. — Novo osnovani šahovski odsek prireja obširen turnir. — Vsekakor delujemo in hočemo delovati, ker stremimo po napredku, razmahu nas samih in proletarske kulture.

PRIJATELJ PRIRODE.

Poročilo o ustanovnem občnem zboru »Prijatelja Prirode« dne 1. dec. 1929 v Ljubljani v palači Delavske zbornice.

S. Štukelj pozdravi v imenu pripravljalnega odbora »Prijatelja Prirode« udeležnike občnega zbora ter navzoče goste iz Zagreba, Maribora in Sušaka. Potrdi se predlog, da zavzame s. dr. Tuma mesto predsednika in s. Sbaschnikova mesto zapisnikarice.

S pozdravom in prijaznim pozivom, naj bo notranja kultura predpogoj za naš napredek, otvori s. dr. Tuma občni zbor in naznani sledeči dnevni red:

1. Poročilo pripravljalnega odbora.
2. Namen in naloge »Prijatelja Prirode«.
3. Čitanje in sprejem društvenih pravil.
4. Volitev odbora in nadzorstva.
5. Razno.

K besedi se oglasi s. Weiss iz Zagreba. Veseli ga, da se je tudi v Ljubljani storil ta korak in da se je ustanovila podružnica društva »Prijatelja Prirode«. Veže naj nas ljubezen drug do drugega in ljubezen do prirode. Pozdravlja navzoče v imenu zagrebške podruž-

nice, katera šteje 1000 članov, želeč, da se bomo v planinah prijateljsko srečavali.

Poročilo pripravljalnega odbora poda s. Štukelj: Že pred leti se je mislilo na ustanovitev podružnice »Prijatelja prirode«, vendar do tega ni prišlo. Nujno je, da imamo tudi delavci svoje prirodno društvo. Iz dejstva, da one podružnice SPD, koder je včlanjenih največ delavcev, najbolje uspevajo, posnemamo, da ima delavec tudi največ smisla za prirodo. Stopilo se je v stik z jugoslovansko centralo »Prijatelja prirode«, katera nam je dala potrebno na razpolago. Dalje poroča, da je nemški »Naturfreund« že močno razvit, da ima v Avstriji 416 lastnih koč, katere so bile z lastnim trudom in denarjem zgrajene. Seveda je društvo tam vsled tega močnejše, ker je tudi celotno delavsko gibanje močnejše.

Pred vojno je bilo tudi pri nas več podružnic, katere pa so vse razpadle. Podružnica v Radovljici je n. pr. uredila majhno kočjo pod Babjim zobom nad Bledom.

Članarina znaša letno Din 25.—, pristopnina Din 10.—. Do danes je nabranih 60 članov. S Slov. plan. društvom in Tur.

Smučar v planinah.

klubom »Skala« hočemo biti v prijateljskih odnošajih.

Preide se k 3. točki dnevnega reda. S. Štukelj na kratko razloži pravila, katera so oblastno potrjena. Brez ugovora se jih sprejme.

Društvo »Prijatelj Prirode« ima tudi svoje znake, katere si bomo nabavili, čim nam bo polic. odobreno.

Voli in potrdi se sledeči odbor:

Dr. Tuma, predsednik; Umnik Al., tajnik; Pintar, podpredsednik; Moretti, blagajnik; Haderbolec, zapisnikarica; Bizjak in Kristan, odbornika; Zbašnikova, Pressl, Škerl, namestniki; za nadzorstvo: dr. Cel. Jelenc, Tone Seliškar, Lazar Pero; namestnika: Ign. Mihevc, Drago Malovrh.

K 2. točki dnevnega reda o namenu in nalogi društva »Prijatelja prirode« poroča s. dr. Tuma. V glavnih potezah izvaja sledeče: Alpinizem je moderen kulturen pojav. Star je komaj 70 let. Prvo alpinsko društvo je ustanovila visoka angl. inteligenca. Čutili so v svojem življenju tesnobo in hrepeneli so po svobodi. Šli so najprej v visoke gore Švice, iskali nova pota in preprosto delo v prirodi in zmaganja prirodnih težav. Alpinizem je bil torej protest proti velikomestnemu življenju. Našli so pot nazaj k naravi. Angležem so sledili Nemci, Italijani, Švicarji, Francozi itd. Naše Slov. plan. društvo ni bilo ustanovljeno iz gole ljubezni do prirode, ampak tudi iz nacionalističnih naspotij. Nemci so gradili kočje po naših krajih in zato so jih pričeli tudi Slovenci. Huda zagrizenost je vladala med inteligenco obeh narodnosti. Proti tej zlorabi se je ustanovilo društvo »Prijatelj Prirode«. Prvo tako delavsko društvo se je ustanovilo na Dunaju l. 1891. Klic »nazaj k prirodi« je oživel med množicami. Alpinizem človeka prerodi, in čimbolj tišči človeka pest družabnega pritiska, tembolj išče svobode v sebi.

K 5. točki, razno, se oglasi s. dr. Jelenc, ki priporoča, naj bi se za glasilo društva »Prijatelja Prirode« imenovalo list »Svoboda«, kjer se bodo objavljala važna poročila. To se odobri in pooblasti bodoči odbor, da si v listu zagotovi primeren prostor.

S. Štukelj predlaga, da se o ustanovitvi našega društva obvesti Slov. plan. društvo in napravi dogovor glede koč, kar se sprejme.

S. dr. Tuma pravi, da bo knjižnica Del. zbornice napravila seznam knjig, ki naj bi služile za vzgojo alpinizma.

S. Štukelj poroča, da nam dajejo Nemci svoje glasilo »Naturfreund« na razpolago po lastni ceni, to je po Din 15.—letno in kdor ga hoče imeti, naj se prijavl.

S. Böhm apelira, naj bi se čimpreje ustanovile posamezne sekcije.

S. Švab, predsednik podružnice na Sušaku, pozdravi zbor v imenu svojega članstva in povabi na prijateljski sestanek v njih kraje.

S. dr. Tuma poroča, da imajo Avstrijci svoj izletni fond in tako so napravili delavci izlet v Pireneje. Ako se bo to storilo tudi pri nas, se bo lahko napravil večji skupni izlet.

Sedež podružnice »Prijatelja Prirode« naj bo v prostorih »Svobode«. Članarina po tovarnah naj se pobira v tedenskih obrokih, da bo omogočen pristop delavstvu.

Po pozivu, naj se odbor glede konstituiranja takoj sestane, s. predsednik zbor zaključil.

*

Danes je v Ljubljani že okrog 200 članov »Prijatelja Prirode«. Naj bi se ta organizacija hitro razvila po vseh naših krajih!

Smučarstvo.

Smučarstvo je le del novega sportnega gibanja, ki je izšlo iz mest kot klic po osvobodjenju človeka iz mestnega, po dimu zastrupljenega ozračja. In človek se je v tem hotenju oprijel smučanja, ki nam odpira vrata v najbolj skrite lepote prirode. Tako se smučanje razvija tudi v močno kulturno gibanje.

Smučanje je najplemenitejši sport. Smučanje ni stremenje po doseganju rekordov. Tisoči doživljajo naravnost blažene občutke, ko morejo s smučmi uživati prelepe zimsko prirodo. Brez smučí so planine pozimi večinoma nedostopne. Smučanje je izredno zdravo: mišice v nogah, rokah, prsih, ritmično gibanje vsega telesa, vsrkavanje čistega, kisline polnega zraka, močno solnčenje — vse to izredno krepi človeka. Nesmučar pa poseda vso zimo ob peči, po gostilnah in kavarnah in si pridno zastruplja telo. Nesreče so pri smučanju skoro izključene. Seveda, če je človek neroden, se lahko ubije tudi pri sprehodu po gladkih tlakovanih mestnih ulicah.

Smučanje blagodejno vpliva tudi na duh. Posebno vožnja navzdol zahteva hitro presojanje in bliskovito kretanje. Smučanje je šola volje, odločnosti in poguma. Smučanje je tih, naporen boj s prirodnimi silami, z goro in snegom in s svojo lastno človeško slabostjo. Smučar v visokih gorah, daleč od mestnega vrvenja, pozablja sam nase in se spaja z naravo.

Smučanje se bo gotovo razvilo v splošni ljudski sport. V Sloveniji vidimo vsako leto večje trume smučarjev — tudi delavcev. Delavce zadržujejo od smuča-

nja največ začetne ovire — stroški za nabavo vseh potrebščin.

No, pa vsak kvalificiran delavec jih končno pri dobri volji zmore. Saj, če pazi, lahko ohrani vse za vse svoje življenje.

Predvsem so potrebne smuči — ki se dobé že za znatno nižje cene kakor v prejšnjih letih. Smučarska obleka iz najboljšega blaga se lahko dobi za ceno izpod 1000 Din.

Smučanja se je treba najprej učiti na ravnem. Človek se mora navaditi hoje s tako dolgimi čevlji, obratov itd. Potem greš lahko v hrib. Izbrati si je treba strmine, ki se končujejo v ravnino. Po nekaj padcih v mehki sneg, se človek privadi, da vedno najde ravnotežje telesa. Ko znaš svoje telo vedno držati v ravnotežju, si že napol smučar. Potem se ti je treba priučiti samo še počasnejši ali hitrejši vožnji in hitrim obratom v teku. Nato boš pa svobodno užival blaženo srečo v sprehajanju po zimski prirodi.

*

Pri novoustanovljeni organizaciji »Prijatelj Prirode« se lahko delavci-smučarji združujejo v smučarske sekcije, o katerih upamo, da bodo še letošnjo zimo priredile prvi večji skupni izlet slovenskih delavskih smučarjev.

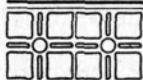
Turistično društvo »Prijatelj Prirode« podružnica v Ljubljani.

Podružnica turističnega društva »Prijatelj prirode« v Ljubljani prav lepo napreduje. Ima že preko 120 članov, povečini sami privatni nameščenci in ročni delavci, predvsem kovinarji.

Ker so pravila podružnice potrjena za delovanje na področju cele dravske banovine, lahko postane član te za delavstvo tako velevažne organizacije vsak, ne glede kje biva. Zato se priporoča, da se zaenkrat po drugod v Sloveniji ne ustanavlja podružnic, temveč pristopi vsak kot član k podružnici Ljubljana. Parola vseh delavcev in nameščencev naj bo: vsi v turistično društvo »Prijatelj prirode«.

Vse one člane, ki še niso poravnali za leto 1930 članarine in tudi še niso predložili slike, želijo pa, da se jim izposluje od žel. direkcije uverjenje za polovično vožnjo, naj blagovolijo članarino poravnati in slike oddati najkasneje do 31. jan. 1930.

Društveni prostori se nahajajo v Ljubljani, Delavska zbornica, v prostorih »Svobode«, kamor naj se pošiljajo tudi vsi dopisi in kjer se dobe tudi vse potrebne informacije.

MLADINSKI VESTNIK.

Anton Šmit, Sarajevo:

Za našu Budućnost.

Odluku »Svobode«: da u buduće donosi stalnu rubriku »Mladinski vestnik«, u kojoj će se tretirati radnička omladinska pitanja i koja će, u neku ruku, zameniti zaseban radnički omladinski list, mora simpatično da pozdravi svako kome leži na srcu napredak i lepša budućnost naše radničke klase. To moraju naročito da pozdrave oni koji se prvenstveno bave pedagoškim i kulturnim pitanjima u radničkom pokretu i koji na tim pitanjima praktično rade.

Osnovni problem obnavljanja i snažnog podizanja našeg radničkog pokreta jeste problem stvaranja klasnosvesnog, teorijski i praktički osposobljenog i fizički zdravog radničkog podmlatka. Bez takovog podmlatka ne samo da je nemoguće izgraditi organizaciono snažan, akcioni sposoban i duhovno kompaktn radnički pokret, nego je i radničkoj klasi nemoguće da se uspe na viši stepen duhovne i materijalne kulture, koja je prvi preduslov za uspešno vršenje njenih istorijskih zadataka. I baš nedostatak mladih radničkih generacija, koje bi bile teorijski i praktički školovane u modernom radničkom pokretu, uzrokom je da je naš radnički pokret u poslednjoj bolesnoj psihozi i privrednom haosu duhovno zastranio, i, pod

pritisikom novih, sirovih i nesvesnih masa — koje nisu imale pojma o odnosu klasnih snaga u društvu i za čije klasno prosvetčivanje nisu dostajale postojeće duhovne snage i vreme —, na kraju, potpuno prsnuo. Posledice, i moralne i materijalne, toga osećaju teško radnici i danas...

Ovo gorko i fatalno iskustvo u prošlosti, i potrebe radničke klase u budućnosti, zahtevaju od nas da više nego ikad posvetimo najveću pažnju klasnom prosvetčivanju, ekonomskoj zaštiti i kulturnom uzdizanju novih radničkih generacija, na kojima leži budućnost radničke klase. Na tome treba da rade sve radničke organizacije i ustanove najsvesrdnije, tome neka služi i »Mladinski vestnik«, koji neka bude i vesnik velikog i moćnog jugoslovenskog radničkog omladinskog pokreta u budućnosti.

Radimo, dakle, zajedničkim silama i punim poletom — za našu lepšu Budućnost!

Zadruga šolskih učenecv.

Zadružna organizacija šolske mladine je novega datuma in šolske zadruge, tako konzumne kot kreditne, spadajo med najmlajše oblike zadružnega gibanja. Doslej so te vrste zadružne organizacije šele v malem številu držav lepo razvite. Države, ki stoje na čelu zadružnega gibanja, so kazale doslej malo zanimanja za specialne šolarske zadruge. V Angliji, na Danskem, Švedskem, v Švici, v Nemčiji zadruge šolske mladine skoro da ne eksistirajo.

Nasprotno pa so v zadružno ne dovolj organiziranih državah kot v Franciji, Italiji, Belgiji in na Poljskem splošno priljubljene ter dajejo tuintam lep vzgled tudi onim narodom, ki stoje v zadružnem oziru mnogo višje.

Francija ni samo dežela šolarskih podpornih društev, marveč tudi specielno šolarskih zadrug. Število teh zadrug, ki so nastale tik pred vojno, presega 2000. Od leta 1926 izdajajo te zadruge v Parizu svoj lasten mesečnik »Le Coopérateur scolaire«.

Delovanje francoskih šolskih zadrug vodijo učitelji in učiteljice. To delovanje je prav mnogostransko. Zadruge nakupujejo šolske potrebščine, knjige za knjižnice, ustanavljajo muzeje in zbirke, organizirajo zdravstveno službo in podpiranje siromakov, ustanavljajo kinematografe in radie, obdelujejo nekultivirano zemljo, jo pogozdujejo itd. Šolska zadruga je često ne samo konzumna, temveč tudi produktivna zadruga, posebno, če ji je na tem, da bi svoja sredstva pomnožila. Bavi se s pridelovanjem sočivja in zdravnih rastlin, z izdelovanjem majhnih fizikalčnih aparatov, rezljanjem lesa. Načelstvo ustanavlja med učenci razne krožke: za higijeno, ročno delo, vrtnarstvo, meteorologijo itd. V okrožju Saint-Jean D'Angély so ustanovile šolarske zadruge v enem letu 173 muzejev in 7 kinematografov, v skupni vrednosti 100.000 frankov.

Ne tako številne in v svojem delovanju ne tako mnogostranske so šolarske zadruge v Italiji. Prva je bila ustanovljena leta 1892. Že v prvem letu je kupila in razdelila med svoje člane 2000 šolskih knjig in 80.000 šolskih zvezkov. Pri tej operaciji so prihranili šolarji 1800 lir, h katerim je prišteti 800 lir, izdanih za učila, ki so bila razdeljena brezplačno med siromašne učence. Po triletnem obstanku je ustanovila za-

druga restavracijo ter nakupila telovadno orodje in glasbila za šolarski orkester. Neka druga zadruga si je znala preskrbeti pri nakupih učil na debelo pri velikih tvrdkah po 40—50% popusta. Šolarska zadruga v Argenti je dosegla leta 1922/23 2386.35 lir čistega dobička samo pri tem, da je nakupovala za svoje člane knjige, podobe, peresa, svinčnike in radirke. Darovala je 14.500 lir v svrhu, da je poslala 100 dečkov na Jadransko morje.

V Belgiji šolarske zadruge niso številne. Svojo pažnjo posvečajo bolj poljedelstvu. Najvažnejša taka zadruga je v Bierge-u. Ta zadruga poseduje šest hektarov zemlje, na kateri redi kravo, kozo, domače zajce, kokoši, race in goji čebele. Na čelu zadruge sta dva od učencev izvoljena ravnatelja: tehnični (eden od učencev) in trgovski. Knjigovodstvo nadzoruje razven trgovskega ravnatelja učitelj trgovskega računanja in knjigovodstva. Člani opravljajo vsa dela sami, kadar pa je poljskega dela preveč, najamejo tudi odrasle delavce.

Med poljskimi šolarskimi zadrugami (okoli 100 po številu) so zlasti številno zastopane kreditne in konzumne zadruge. Nekatere zadruge so uvedle za svoje člane skupne obede, nekatere vodijo v internatih vse življenje avtonomno, druge imajo brivnice, knjigoveške delavnice, mizarske delavnice itd. Zopeč druge šolarske zadruge se udeležujejo zlasti intenzivno na intelektualnem polju: ustanovile so knjižnice ter izposojajo svojim članom knjige, nekatere gredo celo tako daleč, da izdajajo brošure in periodične liste s članki šolarjev. Organizirajo se tudi zborovanja in diskusijski večeri, posvečeni združnemu gibanju ter ekskurzije v svrhu ogleda zadrug na drugih šolah in zadrug odraslih.

Predaleč bi nas vedlo, če bi hoteli poročati še o ruskih šolarskih zadrugah, ki so se v poslednjem času zelo razmnožile, kakor tudi o letskih. Povedano zadostuje, da pokažemo, da je združna organizacija šolske mladine pravitako važna naloga kot organizacija odraslih ter da niso šolarji nič slabši združniki kot njihovi starši. Samo želeli bi b'lo, da bi našla ta organizacija posnemalce tudi pri nas, da bi se tako že otroci v šoli pripravljali za združništvo.

Vladimir Svetek

iz prof. dr. Totomianz-ovega dela »Internationales Handwörterbuch des Genossenschaftswesens«.

DRAMATIKA.

L. N. Tolstoj: Vstajenje.

K' uprizoritvam »Delavskega odra« dne 1., 8. in 21. decembra 1929.

Nikakor ne mislim, da mora biti, kar bom napisal, obvezno za vse in za vsakogar. Prepogostokrat sem poudaril in poudarjam tudi ob tej priložnosti, da nima nihče monopol na edino zveličavno pre-

sojanje vrednosti kakršnekoli umetnine, ker ni umetnost privilegij petorice božjih samozancev, marveč mora biti umetnost — če se sploh hoče šteti za umetnino — pristopna vsakemu srcu in vsakemu povprečnemu in zdravemu mozgu. Če to ni, se je že spotaknila ob temeljno načelo, ki je merodajno za presojanje vrednosti kakršnekoli umetnine.

Vsebinsko drame so čitatelji že brali v poslednji številki »Svobode«. Dramatizacija sama ne doseže romana in bolega na splošnoznani hibi dramatizacij res velikih del po manjših ljudeh. Organska enotnost, ki je za vsako Tolstojevo delo tako zelo značilna, je tukaj razbita. Poznavalec romana ima občutek, da gleda nepopolno okostje življenja, katero si more le z največjim naporom zamisliti v vsej lepoti.

Koliko sijajnih momentov iz romana je izpuščenih! So pa dramatizirane stvari, ki so za celoten potek dejanja brez vsakršne vrednosti, kakor n. pr. pogovor med Matrjono in Matrjablo... Malce od-

Zavedam se, da kritika javnega življenja pomeni po večini rušenje, a to me ne moti, ker dobro vem, da moram gnilo odpraviti, če nočem, da se okuži tisto, kar bomo začeli graditi! Res je: ni prijetna naloga rušiti in razbijati, kar je mnogim »švetinja«, a je potrebno in je neizbežno! Zavedam se, da rušenje še ni docela pozitivno delo, a vem, da se stare hiše morajo porušiti, če nočem imeti arhitektonsko skrupcanega mesta... Res je tudi, da ni vsega treba porušiti, a mnogo, mnogo je tega, kar se mora zbrisati z zemeljske površine.

Porotniki v Tolstega »Vstajenju«, ki ga je uprizoril Del. oder »Svobode« v Ljubljani.

več je tudi vsaj dobra polovica prizora s slugo itd.

Vendar in kljub vsemu pa je dramatizacija že zavoljo brezobzirne kritike vsega javnega življenja, ki je danes več ali manj še vedno takšno, kakršno je bilo tedaj — če ne še slabše —, več vredna, nego marsikatero osladno in dolgovozno »res umetniško« delo, s kakršnimi nas pogostokrat pita naš narodni teater. Naposled si moramo biti na jasnem, da moramo presojati vsako delo najprej z idejnega stališča. Delo, ki idejno nič ne pomeni, ki se vrti okrog malenkostnega in smešnega jaza kakšnega nadutega in prismojenega literata, ima mogoče kakšen pomen za njegovo ljubico in njegove prijatelje okrog štefana dalmatinca, je pa brez vsakršnega pomena za življenje in napredek.

V tem brezobzirnem rušenju je vrednost tudi te dramatizacije.

Priznam pa, da mora biti tudi rušenje izvršeno po nekem določenem načrtu, kajti nikdo ne bo prišel na misel, da bi iz stavbe, ki jo hoče podreti, izvelkel najprej temeljni kamen.

Zato moram grajati tudi prevod drame, ki je zelo slabo pisan. Vsi delamo slovniške napake, vsi več ali manj precej slabo poznamo slovenščino, vendar pa bi morali paziti, da bi vsaj takšnih napak ne delali, ki so v sramoto celo kakšnemu z drugim redom »okinčanemu« četrtošolcu.

*

Dramo je zrežiral Bratko Kreft. Njemu gre tudi zasluga, da je preko marsikatero preočitne slabosti drame same do-

segla uprizoritev znaten — in za marsikoga zavidanja vreden — uspeh! Pri režiji, vsaj pri podstavnih zamislih idejne vsebine drame, se je B. K. poudarjal — iz razumljivega razloga — specifični tolstojanizem, ki je posebno v vojni in povojni dobi osivel in se preživel.

Režija je poudarila v prvi vrsti vzroke prostitucije in zločinstev, kar je paralelno z režijo poudarjala tudi inscenacija. Posebno močno je bila vidna roka režiserja v 2. in 3. sceni, t. j. pred poroto in

— vendar pa le rahlo — isto. Posebno se je to pokazalo na početku 3. scene. O tem pozneje.

V 4. sceni je režija do neke meje (pomolnik) ostala verna karikiranju. Skoraj brezhibno realistično — v kolikor pride sam režiser v poštev — sta bili podani 1. in 5. scena, če izvzamem simbolično zamišljeno dodano sceno na koncu 5. scene, ki je v tej kombinaciji res sijajno vplivala.

Režiji je uspelo v glavnem podati

Prizor v ječi iz Tolstega »Vstajenje« — igral Del. oder »Svobode« v Ljubljani.

v zaporu. Dasi se glede režije 2. scene ne strinjam z režiserjem, vendar priznavam, da je dosegel v razmerah, s kakršnimi mora glede na publiko računati, baš s to sceno močan uspeh. Menim namreč, da je že vse življenje te scene, kakršno se samo v besedah in dejanjih očituje, držal romana, kar je bilo dobro. Manj je karikatura in je odveč to karikaturo potencirati do groteske. Morda ni za okus publike takšna režija niti vzgojna, kajti režiser mora siliti naprej, ne pa kompromisariti. Vem: režiserju je šlo za močan poudarek. Prepričan sem, da bi do podrobnosti izdelana realistična 2. scena močneje vplivala, nego tako zelo skarikirana. Tudi tretja scena je pokazala

uprizoritev, ki je znatno izbrisala vtis diletantstva. Skoraj popolnoma je bil zabrisan takšen vtisk pri 3. sceni, ki je bila glede igre množice v celoti na višku, prav tako tudi 5. scena. In baš v scenah množic gledam poglavitni uspeh Kreftove režije in smisla »Delavskega odra« sploh. Režiser pa ni posvečal zadostne pozornosti izgovarjavi. Doseči bi moral vsaj to, da bi bila izgovorjava, kolikor se sploh da to ostvariti, enotna. Morda bi enotna izgovorjava vtisk popolnosti in organske enotnosti režije znatno povečala.

Glavna vloga Katjuše je bila podana skoraj vzorno in kreaciji ni moči očitati niti rahlega diletantizma. Nedvomno pa je, da ni Katjuša znela uporabiti vsega gla-

sovnega materijala, ki ga ima na razpolago. V momentih, ko bruha iz sebe (3. scena), je bilo slišati, kakor, da hrope. Včasih se je nenaravno smejala. Poudariti pa moram njeno skrbno in brezhibno ter jasno izgovarjavo. Tudi modulacija glasu (razen omenjenega) je bila v splošnem skoraj vzorna. Posebno dobra je bila v liričnih momentih in morda se mora v nemi meri njej pripisati zasluga, da je prva, drugače tako zelo kočljiva intimna scena šla mimo, ne da bi vzbudila občutek mučnosti in komike. Nedvomno je namreč, da so vse takšne intimne scene na odru najnevarnejše.

V prvi sceni je na početku bila morebiti malce prekoketna. Na odru je sigurna in napravi dojem precej rutinirane igralkice. Igra tako, da vzbudi v gledalcu dojem resničnega doživljanja. Včasih marsikateri igralec res doživlja sam zase, pri publiku pa vzbuja k večjemu dojem smešnosti! Takšen igralec je slab igralec. Ni glavno, da sam doživlja, glavno je, da ume v publiku vzbuditi vero v svoje resnično doživljanje.

Njen soigralec Nehljudov je nedvomno talent, ni pa Katjuše dosegel, kakor niso vobče pri tej uprizoritvi moški dosegli žensk. Mogoče bi nekoliko več sigurnosti na odru in nekoliko več rutine, tehnike in podobnih rekvizitov igralka njegovo vlogo dvignilo do znatne višine. Govori in se smeje nenaravno, drugače govori razločno in pravilno. Znatno boljši je v poznejših scenah kot resen mož, ki se začelja zavedati svojega greha in greha družbe. V 2. sceni je med vsemi najmočnejši; v liričnem momentu, ko govori o obstreljeni ptički, je najnaravnejši; vpliva sugestivno na gledalca. V scenah, kjer se trga iz njega bolelost (2. scena: »Zaprte, zaprite«...), ni gospodar nad svojim glasom. Mogoče preveč doživlja in premalo igra. Njegovi kreaciji v 3. in 4. sceni ni moči oporekati. V 5. sceni je dober, le njegov nenaraven smeh nekoliko moti. Prijetno se njegova kreacija razlikuje od vseh drugih moških kreacij po tem, da se je najbolj približala realnosti. Nekatere skrbno izdelane malenkosti (v 1. sceni, ko si n. pr. otrese prah s hlač in podobno) so dokaz, da ta igralec ve, kako nujno potrebna je baš pri odrski umetnini do skrajnosti potencirana realnost, ki more edina odpraviti diletantizem in nerodno dolgočasje, ki ga marsikateri igralec uganja s svojimi ekstremitetami. Tudi ni res, da mu vloga v 1. sceni ne »leži«; konec te scene, ki je nad vse nevaren, je po njegovi in Katjušini zaslugi bil srečno odigran. Rač pa priznam, da ta scena ni bila idealna, a ne smem zamolčati, da sem videl že marsikatero podobno sceno igrati igralce močnega slovesa, ki jo tudi niso

odigrali tako idealno, kakor si jo gledalec zamišlja. To so pač intimnosti, ki so za gledalca tudi v vsakdanjem življenju smešne — dasi se udeležencu zdijo nad vse sijajne. Opazujte dva poljubljajoča se in bodite prepričani, da se boste skoraj vselej smejali. To je tudi v filmu nevarno.

Izmed drugih ženskih vlog naj posebej omenim Rdečo in Fedosjo. Rdeča je močan talent; škoda je le, da je semtertija svojo kreacijo za spoznanje skarikirala. Ni ji bilo potrebno. Na račun režije gre početak 3. scene. Jaz bi jo postavil v nekoliko temnejše ozadje, da bi ne vplivala njena figura, čudno in nenaravno zveržena, tako odurno in odbijajoče. Govori lepo in razločno in obvlada svoj organ. Za vloge te vrste bo postala dragocena igralka. Svojo vlogo je odigrala, izvemši početak 3. scene, vzorno.

Fedosja je izrecno lirichen talent, je pa bila na žalost i glasovno i tehnično baš pri tej uprizoritvi in na nekaterih mestih precej diletantska, kar moram tudi režiserju vpisati kot znaten minus. Videti je bilo, kakor da se je navzela nekih manir, ki se jih ne more otresti. Mesto da bi govorila, na nekaterih mestih kar v srce segajoče zapoje in na drugih mestih zopet afektirano zaguga z glavičico in ročicami. Postala bo odlična igralka liričnih vlog, če se bo otrešla omenjenih manir. Drugače je vplivala zelo ljubko in simpatično.

Dobra je bila — in sicer prav dobra — bunkasta Karablova, ki se je prav odlično stepla z Rdečo. Rdeča bi ji morala, seveda, izpuliti res šop las... Nihilistka se samo spreha in svoje vloge pozneje ne igra, ampak jo samo izdeklamira.

Naposled ne smem pozabiti sicer kratke, vendar pa zelo skrbno in vzorno odigrane vloge tete Sonje. Morda je baš ta vloga (in nič manj vloga pomočnice v lazaretu) dokaz, kako je nujno potrebno in važno tudi najmanjšim epizodnim vlogam posvečati največjo pazljivost, kajti najmanjši drobec utegne razbiti enotnost organizma, kar je n. pr. pokazala slabeje odigrana vloga Matrone in Matrojble.

V splošnem se vse ženske gibljejo sigurneje in naravneje, nego moški.

Med moškimi vlogami naj posebej omenim trgovca Baklašova in Neumanna. Oba sta karikirala (prej mnogo manj) svoji kreaciji, kar gre tudi na račun režije. Baklašov je vendarle in kljub karikiranju bil znatno naravnejši in zatorej resničnejši nego Neumann. Zelo dober je bil Baklašov pri reprizi. Ta vloga je bila med moškimi vlogami ena izmed najbolje odigranih. Žid bi pa moral biti v vsem svojem govoru, v vsaki kretnji jeguljast, elastičen do skrajnosti, eleganten. Odrezane

kretne in presekan oster govor (kakor smo ga videli pri tem Židu) ne karakterizira Žida, mogoče Prusa! Predsednik senata, general in drugi porotniki bi morali biti znatno bolj rutinirani in tudi skrbni igralci, da bi vzbudili dojem resničnosti. — Advokat je lepo in pravilno zamišljen, igra sijajno, govori pa nesigurno, nejasno in včasih nepojmljivo brezbrizno. Pomočnik Ustinov je bil zelo dober — samo in komaj za spoznanje preveč je svojo vlogo karikiral. Zdravnikoma manjka še mnogo do nediletantskih kreacij. Naraven, samo malce premalo izklesan in premalo skrbno izdelan je bil jetničar v 3. sceni, precej zamisli tipa pravega za-

sceno obsodbe Katjuše, vzburljivo sceno med Katjušo in Nehljudovim v 3. sceni, pretep v 3. sceni in zaključek tega dejanja s Katjušo in Fedosjo, dalje nastop med Katjušo in pomočnikom v 4. sceni in zaključno sceno: pohod v Sibirijo... Revolucionarji korakajo z dvignjenimi glavami, ponosno in samozavestno.

Režiser bi moral polagati malo več paznje na maske.

Spregovoriti bi moral še o inscenaciji. Inscenacija, kakršno smo videli pri »Vstajenju«, vzbuja dojem pastelne slike in intimnosti; v prvi sceni je oder preveč razsvetljen. Namizna svetiljka nikdar ne more izbe tako razsvetliti. Reflektorsko

Dramatični odsek velenjske »Svobode« ob uprizoritvi »Dveh bregov«.

pitnega sibirskega oficirja se je približal oficir v 5. sceni.

Simonsov je svojo vlogo nekoliko prepatetično in pregovorniško odigral; nekoliko manj deklamacije in vloga bi bila znatno resničnejša. Bolj se je patos podal bolnemu nihilistu Krilcovu. V tem primeru je bil patos skoraj edino možna adekvatna oblika notranje groze, notranjega odpora in sovraštva proti neznosnim razmeram, ki so človeštvo zaslužjile.

Včasih so vsi nekako hiteli, se preHITEVALI, kakor da so nervozni.

Kot izredno uspele scene naj omenim

beganje za »glavnim« igralcem je manirizem, ki se naj opusti. Razsvetljava v celoti ni takšna, kakršna bi morala biti. Želel bi si več prelivanja barv. To zna doseči nemara najbolje izmed vseh naših inscenatorjev g. Valo Bratina.

Okna inscenacije so nemogoča. Bolje nič, nego okno, ki v gledalcu absolutno ne more vzbuditi dojma, da je res okno.

Dobra je misel napisala: »Beda, prostitucija, zločin.«

Kostumi so bili na mestu. Naposled naj omenim še, da so bile pavze predolge.

V splošnem je predstava pokazala, da bomo v doglednem času dobili oder, ki nas bo mimo in preko okostenelega uradniškega teatra pripeljal do tistega teatra, ki ga današnja doba s tako odločnim poudarkom zahteva.

Angelo Cerkvénik.

Delavski oder v Ljubljani.

Da bo mogel Delavski oder »Svobode« v Ljubljani res napredovati, se je centrala »Svobode« posvetovala z njim o taki organizacijski ureditvi, ki bo omogočila najširši razmah odra v korist celotnega delavskega kulturnega gibanja. Delavski oder obeta s svojimi uprizoritvami, da se razvije v pravo delavsko gledališče, ki bo kazalo pot ne samo našim dramatičnim odsekom, temveč slovenski gledališki umetnosti sploh. Lahko se razvije v prav tako pomembno kulturno ustanovo, kakor je »Cankarjeva družba«.

Po večkratnih posvetovanjih sta centrala »Svobode« in zastopstvo Delavskega odra sprejela sledeč odslej za vse obvezen

Pravilnik

»Delavskega odra Svobode« v Ljubljani.

1.

»Delavski oder« je ustanova »Svobode« in ima namen:

a) dajati članom in članicam »Svobode«, ki imajo sposobnost in veselje za dramatiko, deklamacijo, recitacijo itd., priliko, da se izobrazijo in izpopolnijo v tej umetnosti;

b) vzbujati in razširjati med širokimi množicami, zlasti med delavstvom smisel in interes za dramatično umetnost in gledališče;

c) pospeševati in dvigati umetniški nivo naše dramatike in našega gledališča.

Končni cilj Delavskega odra je ustanoviti in vzdrževati vsem umetniškim zahtevam odgovarjajoče »Delavsko gledališče«.

2.

»Delavski oder« ustreza temu namenu:

a) z ustanavljanjem in vzdrževanjem gledaliških, jezikovnih, recitacijskih, deklamatoričnih, gibalnih in glasbenih vaj in tečajev;

b) z uprizarjanjem gledaliških iger in prirejanjem večerov in akademij z recitacijami, deklamacijami in drugimi nastopi;

c) z organiziranjem takih gostovanj in turnej tudi izven Ljubljane;

d) po možnosti s podpiranjem svojih članov, da zamorejo obiskovati vzorne gledališke prireditve tu in v inozemstvu.

3.

Izvršujoč član Delavskega odra lahko postane vsak član ali članica »Svobode«, ki ga odbor Delavskega odra sprejme.

Dolžnost vsakega pristopivšega člana je, da vedno poseča predpisane vaje in tečaje, da goji med člani družnost in dobro tovarištvo in da z vsemi svojimi močmi pospešuje napredek in procvit Delavskega odra.

Člani za svoje sodelovanje ne prejemajo plačila v gotovini, računati pa smejo na ugodnosti pod c, d točke 2.

4.

Vse umetniško in tehnično delo D. O. vodi odbor, ki ga izvolijo izvršujoči člani iz svoje srede. Ta odbor obstoji iz potrebnega števila članov. Odbor si izmed sebe izvoli za posamezne posle n. pr. intendanta, dramatičnega arhivarja, tajnika in potrebno število režiserjev.

5.

Vse dohodke od gledaliških in drugih uprizoritev bo »Svoboda« uporabljala izključno v prid D. O., za nabavo scenerije, obleke in drugih gledaliških rekvizitov.

O dohodkih in izdatkih Delavskega odra bo centrala »Svobode« vodila potrebno knjigovodstvo, ki se bo zaključevalo s polletom.

6.

Centrala »Svobode« ustanovi poseben gledališki sklad in vloží v ta sklad kot osnovno glavnico Din 1.000.—

V ta sklad se steka:

1. polovica društvene članarine, ki jo plačajo izvršujoči člani D. O.;

2. iz čistega prebitka D. O. po letnem zaključku;

3. iz daril in drugih naklonitev;

4. iz rednih prispevkov »Prijateljev Delavskega gledališča« po Din 100.—

7.

Gledališki sklad ima namen zbrati potrebna sredstva za ustanovitev in vzdrževanje Delavskega gledališča. Dokler se ta namen ne doseže, ima centrala »Svobode« ta sklad ločeno upravljati in plodonosno nalagati. Iz tega sklada zamore dajati Delavskemu odru posojila, ki jih ima obrestovati s 5%. Vendar posojilo ne sme presegati nikoli polovice gledališkega sklada.

8.

V ostalem veljajo pravila »Svobode«.

KNJIGE IN KNJIŽNICE.

»Cankarjeva družba« — delavci in katoličani.

Z velikim veseljem prebirajo delavske družine prve knjige »Cankarjeve družbe«. Knjige so vzbudile tako zanimanje, da so o njih izpregovorili vsi večji listi — tudi taki, ki delavstvu baš niso zelo naklonjeni. Za vse bo zanimivo, da nekaj teh kritik objavimo v našem listu.

Na prvem mestu objavljamo kritiko, ki jo je v svoji 30. številki dne 7. dec. 1929 objavil »G r a f i č k i R a d n i k«, glasilo grafičnega delavstva, ki je s svojo organizacijo glede spora med različnimi delavskimi strujami ostalo vedno nevtravno. Ta list piše:

Cankarjeva družba.

Knjižna produkcija je posegla po novi organizaciji prodaje knjig.

Odjem knjig je zlasti pri nas tako majhen, da so knjižne založbe morale poseči po novi organizaciji prodaje. Pojavljati so se začele družbe, ki letno izdajajo po nekaj knjig svojim naročnikom za razmeroma nizko ceno. Ta način plasiranja knjig je že mnogokje preizkušen in se ga poslužujejo celo Nemci, ki imajo popolnoma drug konzum knjig nego mi.

Knjige, ki so jih pričele izdajati take družbe, so bile pri nas namenjene najširšim krogom. Da zato družbe niso izdajale knjig, ki bi služile in zadovoljevale predvsem delavstvo, je jasno. Ker pa radi delavstvo bolj nego kdorkoli knjig, ki bi govorile predvsem njemu in bi črpale iz njega, je kaj kmalu vznikla misel, da naj se osnuje posebna knjižna družba, ki naj izdaja knjige za delavstvo. In ustanovila se je Cankarjeva družba.

Za leto 1930. je izdala Cankarjeva družba svojo prvo knjižno zbirko. Za 20 dinarjev imamo štiri knjige, ki so grafično posrečene, še bolj pa so uspele vsebinsko.

Koledar s sliko delavca na naslovnih strani ima kaj pestro vsebino. V njem najdemo prav vse, kar zanima znatiželjnega človeka. Zlasti mnogo bo pa našel v njem delavec, ki hrepeni po izobrazbi. V 168 strani obsežni knjigi najdeš res skoraj vse. Za kratkimi beletrističnimi spisi se vrste prirodoslovni članki, polni zanimivosti, za njimi nahajamo razprave o različnih problemih moderne dobe. Ne manjka

vzgojnih člankov, kakor najdeš tudi notice o raznih koristnostih za hišo in dom.

Pa kljub vsemu temu bi mogli reči, da ni čtivo ono, kar je v Koledarju najzanimivejše. Najbolj človeka razvesele ilustracije. — Delavec ljubi umetnost. Ne ljubi je morda zato, ker je to morda moderno. Delavec ljubi umetnost iz dejanskega hrepenenja po lepoti. Res pa je, da delavca ne pridobi vsaka umetnost. Preprosto dušo delavca zagradi in osvoji le ona preprosta, enostavna umetnost, ki je toliko močnejša in razumljivejša baš radi svoje preproste enostavnosti. Globokost ne leži v kiču, nego v neposrednosti izraza.

V koledarju najdemo lepo zbirko produkcij, ki predstavlja čitatelju predvsem naše mlade umetnike. Bolj kakor to pa človeka razveseli prikaz par lepih del proletarske umetnice Käthe Kollwitz. Umetnine Käthe Kollwitz človek ne samo razume, nego globoko občuti. V črtanju trpljenja je Käthe Kollwitz nedosegljiva. Ostre poteze bede so zarisane tako ostro, da človeka ob pogledu na nekatere umotvore dobesedno zmrazi. Zanimivo je opazovati, kako globoko se je živela umetnica v obraze svojih proletarskih tipov. Zlasti proletarsko mater črta Käthe Kollwitz tako dovršeno, da jo človek — stoječ pred sliko — občuti živo, neposredno v svoji duši, kakor da bi stala njegova lastna proletarska mati vtelesena pred njim. Proletarska mati, skrbna, delovna, izmučena, potrta in srečna; srečna predvsem zato, ker kloni radi svojega drobiža, radi moža, radi doma pod ogromno nezmagljivo pezo vsakodnevnih skrbi. Celó na sliki »Mati«, kjer slika umetnica proletarsko mater, ki pestuje svoje drago dete, je smehljaj namenjen otroku, kakor žarek sreče, ki pa je prepojen s solzami in kakor s srebrnimi nitkami pretkan s skrbmi, ki delavsko mater niti v trenutkih blaženosti in sreče ne zapuste. »Da, to je, da povsod ostane nekaj zelo žalostnega, tudi tam, kjer se ljudje ljubijo. Življenje ostane vedno življenje in je na zemljo navezano. In je morda zato tako lepo, ker ga vedno preveva ta žalost in to koprnenje. Zakaj se človeku orošé oči baš, ko vidi nekaj najbolj človeškega? Ta navezanost na zemljo nas pretresa.« — Tako pravi Käthe Kollwitz

sama. In v tem je njena veroizpoved, ki jo vodi pri vsem njenem ustvarjanju. — Käthe Kollwitz ima poleg del, ki jih reproducira Koledar, še mnogo jako lepih umetvorov. Krepka je zlasti v lesorezih. Prav za prav se je njen umetniški temperament baš v tej maniri razmahnil. Saj je pa tudi razumljivo. V Käthe Kollwitz je vrelo občutkov in ustvarjajoče sile. Roka ji je hotela globoko poseči in zagrebsti v črno bolečino. In tedaj je posegla po lesorezu. V tej črno-beli umetnosti je šele mogla izraziti ono veliko bolečino, ki jo je videla in občutila. V črne ploskve, polne tuge, je poleg svojih čustev položila svoje hrepenenje po dvigu delavskih mas in svojo voljo, da jim tudi z umetnostjo pomaga. Njen lesorez je poln drug zraven drugega vrstečih se kontrastov, v njih žive strašna dejstva in grozeči kliči. Käthe Kollwitz je proletarska umetnica, ki zasluži spoštovanje in pozornost. Cankarjeva družba bi ustregla, če bi jo našemu delavstvu predstavila v posebni lični, grafično dovršeni knjižici, kjer bi preko reprodukcij svojih globokih umetvorov zaživela tudi v naših dušah.

V dveh beletrističnih knjigah nam je dala Cankarjeva družba slovenski original in prevod.

»Daj nam danes naš vsakdanji kruh« je spisal Angelo Cerkvnik. Knjiga je spisana sočno in je polna dejanj. Morda je teh še preveč. Angelo Cerkvnik ima lep slog. V svojih spisih razgalja brezobzirno in s prstom pokaže na greh. V prikazovanju propalosti je črnogled, ki le redko zasluži solnčen značaj, katerega pa prikaže kot nevsakdanjo izjemo. Življenje gre po njegovem predvsem navzdol. — Njegova knjiga »Daj nam danes naš vsakdanji kruh« bi zapustila v čitalcih krepak vtis, če bi se obvaroval v kasnejših poglavjih preočitne agitatorske tendence. »Marti«, svoji junakinji, polaga v usta stavke, govore, ki morejo vsakomur zatemniti občutek, da je oseba živa in resnična. Šele na koncu ponovno zaživi in z njo vred tudi pesem milijonskih množic.

Druga beletristična knjiga vsebuje pod naslovom »Mož z brazgotino« črtice Jacka Londona.

Jack London je proletarski pisatelj. Kljub temu je osvojil svet kakor malo pisatelj. Njegova dela izhajajo v milijonskih nakladah, prevajajo jih v vse jezike in je postal ljubljenelec vseh narodov. Jack London je živel pestro življenje. Bil je kmečki delavec, delal je v najrazličnejših tovarnah, bil je tovariš tihotapcem, potepuhom in vsem tistim, ki jih je izvržla človeška družba, zaslovel je za najdržnejšega mornarja, kot pustolovec je prepotoval vso Severno Ameriko,

bil je na Alaski, na Japonskem, pogledal je v razne kote sveta in se pri tem preživljal na najrazličnejše načine, bil je študent na univerzi in delavec obenem, in je končno postal najpriljubljeniji pisatelj Amerikancev. Časopisi so se trgali za njegove vrstice. V štiridesetih letih svojega življenja je spisal 49 debelih knjig. Njegova dela so pisana tako močno in zdravo, s tako jedko resnico, s tako ostrino, da so postala last delavstva vsega sveta. Tudi zbirka črtic, ki jih je izdala Cankarjeva družba, se odlikuje s svojo ostro začrtanostjo vseh dejanj. Brutalnost življenja je podana prav plastično, da jo človek otiplje od vseh strani. Zlasti »Zakon življenja« in »Montana Kid« sta tako priprosti, a vendar tako lepi črtici, da jih človek ne pozabi.

Četrta knjiga Cankarjeve družbe je poučne vsebine. Razdeljena je v dva dela. V prvem delu piše dr. Dragotin Lončar »Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje«, v drugem delu pa opisuje Filip Uratnik »Prebivalstvo in gospodarstvo Slovenije«.

Delavstvo potrebuje poučnih knjig. Še bolj pa jih potrebuje strokovno organizirano delavstvo za svoje strokovno delo. Pričujoča knjižica daje v marsičem ono, kar more pobuditi strokovne organizacije za stvarno delo. V prvem delu knjižice se more vsakdo poučiti o vzrokih in pogojih, ki so omogočili in pospešili postanek današnjega delavstva in njegovega gibanja. V glavnih obrisih seznanja čitatelje prvi del knjižice z zgodovino gospodarstva, kakor se je razvilo pri narodih srednje in zapadne Evrope, obenem pa seznanja čitatelje s pravnimi nazori, ki so vplivali na gospodarsko življenje. Gospodarski razvoj deli razprava po Bücherju, ki ji je vodnik, v tri dobe: I. V hišno ali naturalno gospodarstvo, v katerem se gospodarske dobrine uporabljajo tam, kjer so nastale; II. v mestno ali denarno gospodarstvo, kjer prehajajo gospodarske dobrine naravnost iz rok producenta v roke konsumenta; in III. v narodno gospodarstvo, v katerem prehajajo gospodarske dobrine od producenta do konsumenta po posredovanju tretjih oseb. Te tri dobe pa si ne sledijo druga za drugo tako, da bi se izključevale med seboj, ampak v eni ali drugi dobi prevladuje ta ali oni način gospodarstva. Še danes imamo ponekod življe hišnega in mestnega gospodarstva. Razprava prikazuje v kratkih potezah vse tri dobe gospodarskega razvoja in našteva posamezne značilnosti in pojave, ki so pripomogli k razvoju. Zanimiv je zlasti opis uvedbe strojnega izdelovanja, ki je ustvarilo industrijo današnjega obsega. — Razprava končuje s konstatacijo, da se je iz

opisanih gospodarskih in pravnih razmer, ki so bile v bistvu povsod enake, rodil nov teoretični in praktični nauk v razvoju človeške družbe, ki je dal podlago delavskemu gibanju vsega sveta.

Drugi del knjige podaja nekaj misli o vprašanih, ki se postavljajo vespovsod z vso silo na dnevni red. To sta brezposelnost in prenapolnjenost vseh poklicev. Osnovna misel razprave je, da prebivalstvo ni stalna količina, temveč živ organizem, ki se neprestano razvija in spreminja, ter se morajo z njim vzporedno razvijati tudi sredstva za gospodarstvo, kakor obdelana zemlja, tovarne, stroji, hiše in drugo. Kjer tega vzporednega razvoja ni, nastajajo krize. Najtežje so one gospodarske krize, ki imajo svoj zadnji vzrok v tem, da se razvija prebivalstvo hitreje, kakor možnost zaposlitve. To je tudi osnovna kriza povojne dobe. — Razprava riše nadalje razvoj in gibanje prebivalstva Slovenije in pa razvoj in razvojne možnosti našega gospodarstva, in prihaja do zaključka, da je kriv brezposelnosti in prenapolnjenosti v poklicih v Sloveniji velik naravni prirastek prebivalstva, dalje oviranje izseljevanja ter reševanje gospodarske krize z nepremišljenimi redukcijami v privatnih in javnih obratih. — Na koncu navaja razprava nekaj misli, kako bi se mogla brezposelnost znatno omejiti.

Cankarjeva družba je s svojo izdajo uspela. Priporočamo jo vsem in želimo, da ji delavstvo s številnim pristopom omogoči nadaljnji razvoj, ki bo prinesel delavstvu samemu novih koristi. K.

Glasió srbskega delavstva »Radničke Novine« v Beogradu piše v svoji 49. številki 1929 sledeče:

Koledar

za 1930. god. izdanje Cankarjeve Družbe, Ljubljana.

1. marta 1929. g. osnovana je u Ljubljani in spomen Ivana Cankara »Cankarjeva Družba« sa ciljem: »duhovnog, ekonomskog i socijalnog unapređivanja naroda putem izdavanja knjiga i drugih publikacija« a sa sedištem u Ljubljani. Ove godine je već Družba izdala četiri knjige od kojih je najlepša i najbolje opremljena Kalendar za 1930. godinu.

Nesumnjivo da je ovaj kalendar jedan od najuspeljijih u ovoj vrsti do sada. Odstupanje od stereotipnih članaka čini jednu lepu novinu. Mesto ovih, koji su vrlo često bili puni praznih reči, došli su kratki naučni, literarni i poučni ogledi uz vrlo mnogo lepih i korisnih ilustracija, među kojima i radovi čuvene Käthe Kollwitz.

Ipak ovaj kalendar ima i svoje mane, a one su: njegov odveć uzak pokrajinski karakter, malo građe iz radničkog pokreta, nikakve ilustracije iz cele zemlje. Zar se nije moglo stvoriti jedno lepše kolektivno delo uz saradnju svih funkcionera radničkog pokreta iz cele Jugoslavije?

A drugovi Ljubljanci uvek govore o ujedinjavanju i kolaboraciji, samo je nikad i stvarno ne traže, kao što ne vode računa ni o potrebama drugih. Verujemo da bi se udruženim snagama mogao urediti isto tako dobar ali raznovrsniji i opštiji kalendar za celu zemlju, te bismo mesto tri imali jedan ali vredan kalendar.

Istina je da je tu jezično pitanje smetnja. Ali zar tu smetnju ne treba ni prvi da počnemo da savladujemo kolaboracijom upravo na stvarima opšte prirode. Nadati se da će iduća godina ovu omašku popraviti.

Inače ovaj vanredno ureden kalendar toplo preporučujemo svima drugovima i drugaricama. M. Đurić-Topalović.

Beogradska književna revija »Nova Literatura« piše v svoji zadnji številki 1929. l. sledeče:

Cankarjeva družba (Izdanja za g. 1929-30.)

Tradicije književnih društava sa članovima — pretplatnicima su kod Slovenaca prilično stare. Klerikali već desetina godina održavaju Društvo Sv. Mohorja koja u svojim godišnjim publikacijama — kalendaru i raznim poučnim i pripovednim spisima — širi klerikalizam naročito među seljačkim svetom kod Slovenaca. Slovenska Matica je već pre rata centar oko koga su se okupljali liberalni građanski krugovi Slovenije. Pojačan kulturni boj (Kulturkampf) prisilio je i druge idejne pokrete u Sloveniji da organizuju svoja književna društva. Tako je nastala Kmetijska Matica, centar zemljoradnički nastrojenih ljudi, te Vodnikova Družba, izdavačko društvo liberalaca.

Tek ove godine je nekoliko naprednih intelektualaca i radnika osnovalo društvo »Cankarjeva Družba« sa ciljem da, naročito radnicima, pruži svake godine za nisku cenu nekoliko odabranih knjiga. Za kratko vreme je broj pretplatnika podvostručen i dostigao preko šest hiljada, pa je čak trebalo izdati novo izdanje. To je znak da je slovenačko radništvo živo osećalo potrebu za ovakvim izdavačkim društvom.

Za god. 1929.-30. izdala je »Cankarjeva Družba« četiri knjige. Pre svega »Koledar« sa raznovrsnom sadržinom i sa dosta ilustrovanih priloga. Pomenućemo

vrlo interesantan i u glavnom ispravno postavljen članak Talpe o »Slovenskoj socijalnoj književnosti« sa kraćim osvrtom na teorijsku podlogu socijalne književnosti i na neke predstavnike te književnosti kod drugih naroda. (Teško bismo se međutim mogli složiti s njim kad ocenjuje Golouhovu »Krizu« i tvrdi da je tu »izčrpal Golouh... socijalni problem našega malega naroda«, jer kraj »Krise« je daleko od toga.) Vrlo je dobro što su preštampane neke kritike građanskih listova o pok. Cankaru da se ljudi podsete šta su o njemu mislili dok je bio živ i u jeku aktiviteta. Jedno pismo Gorkija o proleterskoj umetnosti, članak o Käthe Kollwitz te nekoliko originalnih i prevedenih literarnih priloga Vuka, Klopčiča, Francea, Seliškara, Kozara i drugih dopunjuju predstavu o socijalnoj literaturi i umetnosti. Odlična je mala crtica Jaroslava Haška i priča Jiri Wolкера, ograničeno je postavljen Filipa Uratnika članak o »Zadružništvu i radničkom pokretu«. Sem nekoliko poučnih stvari, tu ima dosta sitneža koji bi jedan radnički kalendar mirno mogao da ispusti i da nadomesti sa drugim. Najviše bismo mogli zameriti crtežima, među kojima ima čisto artističkih stvari (n. pr. stvari Nadeta Vidmara). Mestimično se oseća i tendencija za idealizacijom radnika, kao zdravog i silnog čoveka, — tendencija koju je socijalna umetnost već davno prešla. U Koledaru, u kratko, ima vrlo dobrih stvari, ali bi izbor morao u buduće biti jedinstveniji, sa više pažnje da se prostor dobro iskoristi za najbolje i najjače stvari koje se može dati.

Druga knjiga je zbirka od šest Jack Londonovih pripovetki, u prevodu Toneta Seliškara. »Mož z brazgotino«. Prevodilac je napisao i predgovor o Jack Londonu kao socijalnom piscu. Pripovetke, dobro prevedene, su uzete iz dve knjige Londonove i sadržaj njihov je iz života kopača zlata u Aljasci. Nose sve pozitivne karakteristike svežeg i snažnog Londonovog pripovedačkog talenta.

Treća knjiga je Angela Čerkvenika pripovest »Daj nam danas naš vsakdanji kruh...«. Kao sintetična slika iz života jedne radnice ova pripovest predstavlja vrlo sretan zahvat u svakodnevno životarenje radničkih masa i grupiše vrlo mnogo sretno izabratih, karakterističnih i odlučujućih momenata iz njega. Čini nam se jedino da je rešenje postavljenog problema u individualnom slučaju (emigracija u Ameriku) možda nelogično. Treba primećivati i to da lica u pripovesti, radnici i radnice, govore suviše visokim stilom. Čerkvenik bi trebao da studira onaj jednostavni realizam s kojim moderni ruski pisci prikazuju razgovore svojih junaka,

pa bi osetio koliko romantike ima još u dijalogima njegovih junaka.

Četvrta knjiga je poučna. Dr. Dragotin Lončar objavljuje tu raspravicu »Kako je nastalo današnje delavstvo in njegov gibanje« sa dosta ekonomskih i socioloških podataka, obrađujući period od god. 1848. Filip Uratnik objavljuje ekonomsko-statističku raspravu »Prebivalstvo in gospodarstvo Slovenije« sa vrlo mnogo interesantnih statističkih podataka i ispravnih konstatacija u detalju, ali sa savršeno pogrešnim perspektivama o ekonomiji Slovenaca, specijalno o perspektivama racionalizacije na selu i u varoši.

Godišnja pretplata na izdanja Cankarjeve Družbe iznosi 20 Dinara. K.

Dnevnik »Jutro« piše v svoji 277. štev. z dne 26. nov. 1929 to-le:

Knjige Cankarjeve družbe.

»Cankarjeva družba«, ki je stopila letos kot nova matica ljudske knjige v vrsto slovenskih knjižnih družb, je pravkar izdala prvi knjižni dar. V poročilu o ustanovitvi in pravilih (Koledar str. 151) čitamo, da ji bo posebna skrb knjiga za proletarijat. Ta program skušajo vršiti že prve publikacije. Predvsem bodi omenjena poučna knjiga, ki vsebuje dva samostojna spisa: »Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje« (dr. Dragotin Lončar) in »Prebivalstvo in gospodarstvo Slovenije (Filip Uratnik). Razprava g. Uratnika zasluži zaradi svojega statističnega gradiva in zanimivih sklepov posebno pozornost vseh, ki jih zanimajo problemi slovenske zemlje in ljudstva. Nadaljnja knjiga je socialna povest Angela Čerkvenika »Daj nam danas naš vsakdanji kruh...«. Tretja knjiga so izbrane povesti Jacka Londona v priredbi pesnika Toneta Seliškara, ki je spisal tudi biografski uvod. Koledar za l. 1930 odklikuje veliko število ilustracij in zanimiv tekst. Prispevki so po večini iz peres domačih delavskih pisateljev, splošno zanimivi pa sta daljši razpravi: »Slovenska socijalna književnost« (Talpa) in »Cankar — priroda — alpinizem« (dr. H. Tuma). Izmed ilustracij bi omenili kot redkost zadnjo sliko Ivana Cankarja in »Cankar na mrtvaškem odru«, potem reprodukcije risb Käthe Kollwitz in domačih umetnikov: Tineta Kosa, Smrekarja, Ivana Kosa, D. Serajnika, N. Vidmarja, Draga Vidmarja, N. Pirnata in Čarga. Predsednik »Cankarjeve družbe« je Ivan Vuk. Letos je imela družba okrog 5000 članov.

Katoliški dnevnik »Slovenec« z dne 29. nov. 1929 piše v pristnem bojevitom katoliškem slogu tako-le:

Knjige Cankarjeve družbe.

Zamisel »Cankarjeve družbe« za naše delovno ljudstvo je bil hvale vreden in smo zatorej z napetostjo pričakovali izida prve serije knjig te družbe, ki se je letos ustanovila. Toda ugotoviti moramo, da pomeni ta serija bridko razočaranje, kajti v resnici ne vidimo v teh knjigah prav nič tistega, kar bi jih moralo odlikovati. Vzemimo n. pr. v roke Koledar. To je skrupalco, od vseh vetrov skupaj zneženo in brez vsakega drugega prevdarka sestavljeno nego morda z namenom, gojiti povsem neutemeljeno mržnjo. Iz mržnje pa še nikoli ni vzklilo kaj dobrega. Je li to razvedrilo, prosvetljenje proletarijata ka-li, kar nudi koledar Cankarjeve družbe? Prečítajmo le članek »Slovenska socialna književnost«, ki mrgoli gorostasnosti, pa bomo imeli jasno sliko, kakšna in kolikšna je prosveta, ki jo kani širiti Cankarjeva družba. Popolna nekritičnost in neresnost pri sestavi celote jemlje še tistemu, kar je dobrega, pravi ugled; k temu spada zlasti članek dr. Tume: »Cankar — priroda — alpinizem«. — Poljudnemu znanstvu je posvečena knjiga s prispevkoma dr. Dragotina Lončarja: »Kako je nastalo današnje delavstvo in njegovo gibanje« ter Filipa Uratnika: »Prebivalstvo in gospodarstvo Slovenije«. Ta knjiga je med štirimi edina, ki je resne diskusije vredna. K nji se še povrnemo. — Izvirna povest Angela Cerkevnik: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh...« je konglomerat, ki nima z umetnostjo nobenega opravka, pač pa je kolportaža raznih cenenih in plikih »domislekov«, prilepljenih iz bogzna katerega razloga na preprosto, vsakdanjo zgodbo, kakršnih čítamo v časopisih vsak dan dovolj, le resničnejše in boljše — čeprav le od žurnalistov — napisanih. S kakšnim tam-tamom se zaganja Cerkevnik ob katoliško vero in njene nauke, kakor da se bo zdajpazdaj zrušila pod težo njegovih neslanih psov... Nič ne rečem zoper Jacka Londona, le zdí se mi, da je mnogo drugih avtorjev, ki bi prej zaslužili biti zastopani v naši prevodni književnosti vsaj z enim delom — in »proletarskih« je med njimi tudi še lepo število, o katerih menda še naši proletarski voditelji ničesar ne vedo — nego da dobimo Londonova zbrana dela (zdaj je že skoro polovica njegovoga dela izšla v slovenščini, druga polovica se pa pripravlja!). Tone Seliškar se je polotil »priredbe« (!) šestih Londonovih novel ter jih izdal pod naslovom prve »Mož z brazgotino«. Opremil je knjižico z uvodom, ki se tako duhovito začne: »Ni veliko pisateljev, ki bi si tako lahko osvojili svet kakor Jack London. Njegova dela izhajajo v milijonskih nakladah; prevajajo jih v vse jezike in postal je ljubljenec

vseh narodov. Nam proletarcom so njegova dela še posebno potrebna, zakaj Jack London je proletarski pisatelj. Jack London je glasnik in borec socializma, Jack London je izšel iz nas, je bil naš in je naš, četudi ga ni več.« Tako je resnično zapisal Tone Seliškar; če bi ne bil podpisan, ne bi verjeli...

Glasilo krščansko - socialne mladine »Ogenj« piše v novemberski številki 1929 v nasprotju s katoliškim »Slovincem«:

Lepa knjiga. — Izdaje Cankarjeve družbe.

Spomenik Cankarju — kakor pravi koledar te družbe — hočejo postaviti in je prav, da gre delavska knjiga med delavce, samo njim namenjena: ročnim in duševnim. Izdaje namreč te vrste knjižnih družb ne nudijo človeku onega, kar si v današnji dobi želi, ko smo priklopili na vrh civilizacije, ki se počasi ruši z vstajenjem novega človeka, prave kulture. (Saj je n. pr. škoda papirja za »romane« kakor je Govekarjeva »Olga«.) Vendar je cilj težko doseči, kajti ni in ne sme biti dovolj: glavno ni, kaj pišem, — temveč kaj in kako pišem. Radi tega trdimo s Sinclairjem, ki smo zadnjič njegov odloomek prinesli, ki pravi: proletarska umetnost mora biti oboje, — proletarska in pa umetnost. Res, da nam je koncem koncev ljubša povest, ki sicer nima vsega, kar se zahteva od umetnine, kakor umetnina (ki pa za nas ni umetnina), ki propagira laž in krivico — vendar mora vsebovati vsaj nekaj, kar stori, da je povest in ne kič ali šund. Če pa nekdo napiše povest iz delavskega življenja, pa ta nima ne ideje, še manj lepote in je na vse zadnje prepletana še z neresničnostjo — potem bi bolje storil, da bi povesti ne napisal.

Koledar C. D. ima lepo obliko in je tudi notranje visoko nad ostalimi našimi koledarji, ne samo vsled mnogoštevilnih umetniških (pa tudi neumetniških) reprodukcij, temveč tudi po svoji vsebini, n. pr. Vukova črtica, prevedene pesmi itd. Nima mo prostora, da bi pobijali izvestne neresnične trditve, kakor n. pr. da imamo Slovenci samo v koledarju našete socialistične pisatelje — izogibajte se buržujske navade, hvaliti iz roga le one, ki v ta rog trobijo — (mimogrede: naslov umetnika izmed vseh naštetih zasluži le Seliškar), različne nepotrebne in otroške izpade proti Bogu — vera je zasebna stvar, kajne, zakaj se vanjo vtikate, ki zastopate le gospodarsko plat borbe proletariata? — itd. itd. Zatrdirno: koledar je nekaj samosvojega (ne radi izpuščenih svetnikov) in je vsebinsko v razmerju z drugimi slovenskimi koledarji

močan. Druga pa je s Cerkvenikovo povestjo.

Daj nam danes naš vsakdanji kruh. Povest brez jasnih pojmov, napisana v reporterskem slogu, ki kaže, da pisatelj sicer nima širokega obzora, da pa bi lahko kaj boljšega ustvaril, če bi se delu posvetil z ljubeznijo in dozorelostjo. Dejanje izvira iz slučaja smrti zavirača in ima polno nelogičnosti, popisovano je površno in brez srca, konec je banalen, ideje nima. Res, da je vmes par dobrih prizorov, a ti celote ne izboljšajo. Da pisatelj krščanstva ne razume in izpada proti vs. krstu, je pri Cerkveniku jasno: je vsaj v eni stvari originalen. Prav tako povest bi lahko napisal Govekar in Levstik, to se pravi: je sile malo proletarska. Ni dovolj, da zgrabiš samo delavce — iz dela dihaš ideja — ne mrtva fotografija. Če bomo proletarsko umetnost po Cerkvenikovo pojmovali, bomo zašli v proletarski šund. Čudni so ti ljudje in to je buržujski nazor: proletarska povest — mislijo — mora biti tudi po svoji notranji vrednosti rečna. Ali morda hoče C. D. izdajati večernice pred desetletji? Naslov knjige pa je aktualen, žal torej, da Cerkvenik ni bil kos nalogi, ki se je je bil lotil.

Londonove novele so močne, mogočne in so lepo po Seliškarju k nam presajene.

Tudi knjižica, v kateri Lončar govori o delavskem vprašanju in Uratnik o prebivalstvu je silno potrebna. Oba sta v polni meri zadostila svoji nalogi. —

»Slovenec« je 3. januarja 1930 v pregledu slovenske knjige v l. 1929 med drugimi priporočil delavstvu še enkrat knjige Cankarjeve družbe. Piše namreč:

«...omenimo ob strani Mohorjeve in Vodnikove še tretjo, letos ustanovljeno Cankarjevo družbo, moramo reči, da je njen nivo najnižji, zlasti Koledar se vsebinsko pogreza v plitvosti, a tudi beletristično delo A. Cerkvenika »Daj nam danes naš vsakdanji kruh« je tako po svoji etični kakor literarni vrednosti treba staviti še nižje od zloglasne »Pravice kladiva«. Žal nam je tistih plasti našega naroda, katerim se nudi taka »kultura«.

(Res je, da beda in trpljenje delavca in delavke, posebno v današnji družbi, ni baš estetično. Opisati to v obliki povesti, leposlovno, je bog in bogme »zloglasna« predrznost. Preveč odpira oči in »vernike« svete rimske katoliške cerkve spravlja v neugodno razmišljanje. — Op. ured.)

Delavstvo v splošnem pa ocenjuje knjige tako, da pridno zbira nove člane »Cankarjeve družbe«.

(Dalje prihodnjč.)

A. Koževnikov, Jeromkin krog.

(Prevedel Ivan Vuk. Izdala Proletarska knjižnica v Ljubljani 1929. Cena 10 Din.)

Potreba mladinske proletarske književnosti se obučiti vedno bolj. Za Seliškarjevim »Rudijem« smo dobili to pot prevod iz ruščine. »Jeromkin krog« je opis bednega življenja proletarskega dečka Jeromke. Za ozadje povesti je pisatelj orisal dobo svetovno vojne in njej sledečo revolucijo. Slog povesti je enostaven, zato tudi razumljiv vsakemu otroku, ki zna brati; prav tako enostavno je tudi dejanje, vsebina, ki te baš radi svoje enostavnosti in resničnosti prikaza mora zagrabit.

Prevod je oskrbel v lepi slovenščini Ivan Vuk; hvalevredno je, da je prevajalec opremil besedilo tudi s potrebnimi opazkami in tolmačem pod črto. Besedilo ponazorjuje osem slik, enostavnih in realističnih, ki jih je izvršil ruski slikar samouk Mročkovskij. Tisk je tak, kakršen bi moral biti v vseh knjigah, ki so namenjene mladini. — Vsem proletarskim staršem toplo priporočamo, naj knjižico naroče kot darilo svojim malčkom. Talpa.

Lojze Kraigher: Na fronti sestre Žive.

Drama v treh dejanjih. Konflikt in pojmovanju zakona, ki se v današnji dobi čuti in opaža v meščanski družbi, je Kraigher hotel pokazati v tej drami. Dialog med Rojnikom in Pavlo, njegovo ženo v drugem dejanju, je dober in dokazuje z ene strani, da je gledanje na starodavne tradicije zakona: kar je zvezal Bog, ostane zvezano do smrti, preživeta resnica. Pod silo razmer in neomejenega gospodstva moškega nad žensko je pač ta »resnica« bila opravičljiva. Danes, ko ženska ni več samo skrinja naslade, razmnoževalni stroj človeštva, neomejena lastnina moža, nego tudi človek, ta resnica ni več resnica. Če se dva, zvezana v zakon, v zakonu ne moreta več prenašati, naj gresta vsak svoja pota, ali, če so otroci, uredita tako, da oni tega ne bodo čutili, ali vsaj ne v celoti čutili in da jim ostaneta oče in mati. Kraigherjev doktor Konj je tu dal sicer načrt, ko govori Pavli:

«... Ni treba, da bi izgubili otroci kateregasisodi — ali mater ali očeta —, če gredo starši narazen. Oba naj obdržijo! Treba se je pač domeniti — za način sožitja!»

V koliko bi bil tak načrt izvedljiv v resnici, je drugo vprašanje. Zakaj vzgoja, ki je prepojila mozeg in kri nas vseh, nam podzavestno govori, da mora biti zakon svetinja, da ne sme biti prelomljen, pa četudi trpita mož in žena še tako

ogromne duševne muke. Te fraze, da rabim besede Kraigherjeve, izgovarja vedno vsak, ne da bi globlje pomislil o njih bistvu. In je s tem tudi urediti take vrste sožitje — da je koza cela in volk sit — v resnici nemogoče.

To pove Pavla tudi jasno, ko govori: Če je že telesne ljubezni med nama konec, mora ostati vsaj duševna vez trdna. Vsaj duševnega sožitja treba, da ostane zakon zakon.

In se ne moreta sporazumeti.

S tem je pisatelj nehotе povedal, da se na tak način res ni mogoče sporazumeti in ustvariti drugo pojmovanje zakona. Ker ni in ne more biti vzrok nesoglasja v zakonu samo seksualno hotenje. V tej drami pa drugega nesporazumevanja med doktor Konjem in njegovo ženo ni videti in čutiti. Da mu ugaja bolničarka sestra Živa bolj kakor žena, ki ima že tri otroke, ni noben zakonski konflikt. Na tem, bodimo odkritosrčni, »trpi-mo« vsi moški.

Drama sama na sebi je pisana krepko, kakor vse Kraigherjeve drame. Problema, ki pa se ga je dotaknil, pa ni zmo-gel. Ker zgodovinski materializem in gledanje na vse pojave v smislu dialektike bi mu pokazal vzroke, ki so zakrivili vse danes še živeče predsodke na, recimo v tem slučaju, ki ga obravnava v tej drami, zakon. Ko je prenehal matrijarhat in se je uveljavil patrijarhat, je moški žensko vedno bolj in bolj zaslužnjeval in spravljal pod svojo oblast ter jo napravil za neke vrste privatno lastnino, se je ta, še danes živeči pojem o zakonu, začel uveljavljati. Moški je lahko delal (in še dela) vse, kar je hotel, imel žensk, kolikor je hotel, nikdo mu ni štel v zlo, da, še priznavali so mu to »junaštvo«. A ženska ni smela niti drugega moškega tako-rekoč pogledati. Gorje, če bi, ali če je storila kaj več. Kršila je privatno lastni-no svojega gospodarja-moža.

Danes, ko je atmosfera v tem pogledu že nekoliko svobodnejša, ko ženska noče biti več privatna lastnina, ko se proti temu bori — večji del še podzavestno — se pojavljajo tudi taki problemi, kot v Kraigherjevi drami: Na fronti sestre Žive. Ostanajo pa v eni najvažnejših točk ne samo nerešeni, nego teh točk niti ne omenjajo. Namreč: Vsak si zaželi mlado. Ko se navadi te, že išče drugo, zopet — mlado. In tako dalje, in tako dalje... Ženska pa rodi in gleda vsak po njenih letih.

To je točka, ki je najtežja. Ker moški, če zaželi žensko, gre in ji dvori in ji pove. A ženska? Če si tudi zaželi kate-rega, kako naj gre in mu to da znati? Su-

ženstvo, ki jo je tlačilo tisočletja, ji je ostalo v krvi. Čuti se, četudi tega ne priznava, manj vredno od moškega. Podzavestno tiči v nji stara tradicija, da je ženska njiva, čakajoča sejalcia. In kdor seje, je gospodar...

Take in podobne misli so se me lotevale, ko sem čital Kraigherjevo dramo.

Založila jo je Tiskovna zadruga v Ljubljani. V.

Zadružni koledar 1930. Že enajstič leži pred nami naš Zadružni koledar, ki ga izdaja za slovenske delavske zadrugarje Zadružna založba v Ljubljani. Vsako leto je obširnejši in lepši. Naslovno sliko je napravil grafik Justin, in predstavlja delavce, ki znajo ceniti pomen izreka: V zadrugi je moč! Uvodoma sta priobčeni Iv. Molkova pesem: Mi vsi, ki je postala med našim delavstvom v kratkem času zelo priljubljena in pesem: Močna zveza — zadruga. Slede članki o temeljih, vsebini, smotru, razvoju itd. zadružništva po svetu in v Sloveniji. Prevodi člankov Vainö Tannerja, Charlesa Gida, Trenna, Hermanna Stolpeja, E. Riedla govore o najvažnejših vprašanih zadružništva. Opozarjamo na dr. Topalovičev članek o slovenskem zadružništvu. Anton Kristan piše o razvoju slovenskega zadružništva in o delu pok. Jožeta Zavertnika (s sliko), Cvetko Kristan o češkoslovaškem delavskem zadružništvu (9 slik) in naši Zvezi, Boris Kristan o razvoju francoske Zadružne banke. Slede poročila o Zadružnih slovesnostih v Ljubljani in Jesenicah na Mednarodni zadružni dan (3 slike), o Zadružni razstavi v Ljubljani (5 slik), o zadružnem tisku v Jugoslaviji itd. V leposlovnem delu so prispevki M. Klopčiča, Čulkovskega in Iv. Vuka. Zanimivi so odlomki kot n. pr.: Temelj, Ti tožiš venomer, Vzemi si čas, Mir potom zadruge itd. Sploh ima koledar za vsakogar nekaj in zato naj postane celotni prijatelj naših zadrugarjev. Cena Din 8.— za izvod, pri večjih naročilih znaten popust.

GLOSA

po preizkušeni argumentaciji g. Satirusa.

V krstnem listu župnik za vse veke je pribil:

Satirus v Kurji vasi se in le za Kurjo vas rodil!

Razumeš zdaj, zakaj izcedek iz možganov tvojih vsak

ni dreku kurjemu podoben le — marveč enak?!

Okrc-Obrc.

Nič drugače ni, gospod Satirus!

Italjanščino, Satirus bistroglavi, prav slabo poznaš,

ker po svetu vsem (latinsko, italjansko), če priznaš

al' tudi ne: »talpa« krta znači le, ki črve, mramorje, golazen drugo: gliste tvoje sorte žre!

Okrc-Obrc.

Heinz Luedecke, Berlin:

Nove nemške knjige.

Gerhart Pohl, urednik izbornega književnega mesečnika »Die Neue Bücher-schau« je pravkar izdal zvezek novel »Partie verspielt« (Berlin, Wilmersdorf 1, Brandenburgische Str. 8). Ta drobna knjižica je radi tega tako važna, ker je Pohl v svojih novelah uresničil ono, kar kot kritik zahteva od sodobnikov: oblikovno obvladanje snovi, popolno soglasnost vsebine in oblike. Mnogo se danes govori o proletarskem ali revolucionarnem pesništvu in mnogo se je že doseglo na tem polju. Često pa menijo mladi književniki, da so dosegli že vse, če opisujejo proletarske razmere, če izdajajo tendenčna dela. To sicer zahtevamo od mlade generacije, vendar s tem še ni vse doseženo. Upravičenost moderne književnosti zavisi od kakovosti. Tendenci književnost? Da! Toda dobra mora biti! Pesništvo vpliva z oblikovano besedo. Dogodki, ki jih opisuje, so povzeti iz resničnega življenja. Književnost naj jih prikazuje zato, ker mnogi teh dogodkov v življenju ne vidijo in ne zapazijo. Pesnik mora prisiliti občinstvo, da gleda; zato mora biti poznavalec, zato mora imeti duševno silo! — Tak poznavalec je Gerhart Pohl. Postave njegovih novel ožive pred našimi očmi. Povede nas v berlinska inflacijska leta, občutimo topo težkost Šlezijca in šlezijске zemlje, iz katere je pesnik vzrasel. Marseille,

Trst in Palestina beže pred našimi duševnimi očmi. Sredi vsega vrtinca pa stoji človek; ne idealna slika in ne ideologija, temveč človek iz mesa in krvi; navadno življenski nesrečnež, ki je zapadel usodi, ki je močnejša od njega — močnejša zato, ker je v njej vtelesen zakon časa. Zlasti lepa je novela »Fast ins Paradies«. Pripoveduje nam o ubogem judovskem mladeniču, ki vse pretrpi, samo da bi prišel v Palestino, deželo svojih dedov. Ko pride tja, spozna, da tudi tam ni raja, da so tudi tam bogati in revni, zatiratelji in zatiranci — kot povsod. Sedaj se ne čuti več Juda: preko ozkih mej rasnega problema zagleda problem človeštva in stopi v vrste borečega se proletarijata. — Nekatero Pohlovo novelo so izšle že v francoskem prevodu v znanem književnem mesečniku »Monde«, ki ga izdaja Barbuse. Vsa zbirka je izšla že v maloruščini, pripravlja se poljski prevod, češki prevod pa pripravlja znani brnski kritik dr. Vaclávek. Novelo »Zwei Proleten bereisen die Welt« smo slišali tudi v radiju.

V isti založbi je izšel tudi roman »Der Tanz ins Dunkel«, ki ga je spisal *Leo Lania*. V njem nam opisuje življenje plesalke Anite Berber. Važnost knjige je v tem, da se opis usode posameznika razširi v eksakten in živ dokument nemške revolucijske in inflacijske dobe.

Zelo zanimiva in dobra knjiga je izšla v Drei Masken Verlag München. Naslov knjige: »O bodočnosti evropske kulture«. Spisal jo je *dr. J. L. Fischer*, docent na Masarykovi univerzi v Brnu in sotrudnik »Indexa« ter mnogih drugih dobrih mesečnikov. Po kratkem pregledu razvojne zgodovine človeškega duha kritizira s filozofskega stališča današnje kulturne razmere. Pisatelj smatra, da je edini izhod iz današnjih zmešnjav v uničenju industrializma. Ob koncu pa razgrne pred nami sliko bodoče socialistične države. (Iz rokopisa prevedel Talpa.)

DELAVSKI SPORT.

Tekmovanje delavskih nogometnih klubov za darili Delavske zbornice in Saveza grafičnih radnika.

Da zainteresira tudi delavski razred za sport in da doseže povzdigo istega, se je odločila lani Delavska zbornica ob proslavi 60 letnice podružnice Saveza grafičnih radnika v Ljubljani, da podeli lepo srebrno darilo, za katerega naj tekmujejo vsi delavski klubi. K tej lepi gesti se je pridružila še organizacija grafičnih delavcev z lepim darilom.

Lani sta se tega tekmovanja udeležili le ljubljanska SK Svoboda ter SK Grafika v Ljubljani. Zmagala je ljubljanska SK Svoboda.

Letos se je to tekmovanje vršilo v precej večjem obsegu. K tekmovanju so se priglasili ljubljanska SK Svoboda s svojim I. moštvom in rezervno, ljubljanska SK Grafika, SK Svoboda iz Maribora, SK Amateur iz Trbovelj, Zora iz Hrastnika in Dobrna iz Trbovelj. Žreb je določil, da so se srečali v I. kolu sledeči klubi: SK Amateur, Trbovlje : Zora, Hrastnik; SK Svoboda II., Ljubljana : Dobrna, Trbovlje; Grafika, Ljubljana : Svoboda, Maribor.

I. moštvo Svobode je prišlo v tekmovanje šele v II. kolu. V I. kolu so bili zmagovalci Amateur, Trbovlje s 3 : 2 (1 : 1), Svoboda II., Ljublj. s 5 : 0 (2 : 0) in Grafika, Ljubljana s 3 : 1 (1 : 1).

Drugo kolo je imelo sledeče protivnike: Svoboda I., Ljubljana : Amateur, Trbovlje; Svoboda II., Ljubljana : Grafika, Ljubljana.

Ker so bila v Ljubljani vsled prvenstvenih tekmovanj vsa igrišča zasedena, se je ljubljanska Svoboda sporazumela, da odigra tekmo s SK Amaterjem v Trbovljah. Ker se je to pot Amateur nahajal v izborni formi, pričakovana borba ni izostala. Na igrišču se je zbralo nad 1000 trboveljskih delavcev. Tekmo je odločila ljubljanska Svoboda s 4 : 1 v svojo korist. Kot druga tekma v tem kolu bi se morala vršiti med ljubljansko Svobodo II. in SK Grafiko. Na prošnjo Grafike se je ta tekma odložila na pomlad 1930 in se mesto te vršila finalna tekma med SK Svobodo I. in SK Grafiko. Tudi to tekmo

je Svoboda s 4 : 2 (3 : 1) odločila v svojo korist ter si s tem priborila pokal Delavske zbornice že v drugič. Pokal Saveza grafičnih radnika hrani še SK Grafika.

Obe darili sta prehodni in si jih mora zmagovalec priboriti trikrat zaporedoma ali pa petkrat v presledkih, da ostanejo njegova last.

Upati je, da se prihodnje leto prijavi k temu tekmovanju še ostali delavski klubi in da na ta način manifestirajo tudi na zelenem polju svoje poreklo in svojo zavednost.

Iz poročil na kongresu SASI.

Na petem kongresu Socijalistične delavske športne Internacionale je bilo tudi več referatov, ki so obravnavali razna važnejša vprašanja SASI.

O II. mednarodni delavski Olimpijadi na Dunaju je imel glavni referat Gastgeb (Dunaj), ki je bil na kongresu izvoljen za administrativnega tajnika Olimpijade, za tajnika tehničnih priprav pa Bühren. Dr. Tandler je dodatno referiral o poteku stavbe Olimpijadnega stadiona. Stadion se gradi sredi Pratra na ozemlju 15.000 m² s tribunami za 60.000 gledalcev. Na osnovi poročila finančne komisije je bilo sklenjeno razpisati obvezen članski davek za Olimpijado za vsakega člana in članico v Internacionali združenih zvez na $\frac{1}{40}$ dolarja (Din 1.40), kateri znesek bo služil za garancijski sklad; cena slavnostnih znakov za člane z vračunanim prispevkom za vstopnino, stanovanja in dr. je določena na 1 dolar (Din 56.—). Delavstvo celega sveta se bo opozorilo na Olimpijado s posebnim manifestom.

O mednarodni zdravstveni službi sta referirala dr. Gruschka (Zveza v Ustju) in dr. Michaelis (Leipzig). Kongres je odobril po komisiji priporočen program zdravstvene zdravniške službe, za katero bo urejen v Internacionali samostojni odsek, obstoječ iz zastopnikov Belgije, Češkoslovaške, Francije, Nemčije in Avstrije. Obenem z odobrom za zdravniško sanitetsko službo bo začel delovati tudi mednarodni samaritanski odsek.

Važna točka dnevnega reda je bilo vprašanje socijalistične vzgoje. Dovolj znano je, da se je začela Internacionalna v l. 1925 baviti s tem vprašanjem na vzpodbudo češkoslovaških DTJ in da je Zveza DTJČ tudi izdelala prvi temeljiti in vsestranski predlog za vzgojni program, o katerem je kongres razpravljala. Potrebo odgovarjajoče duševne in moralne vzgoje obenem s telesno vzgojo v delavskih telovadnih in športnih gibanjih je poudaril in razložil v uvodnem referatu k debati Steinemann (Švica). Naslednjega dne je bil odobren vzgojni program, izdelan po začasnem mednarodnem Vzgojnem odseku s malenkostnimi popravki, v katerih se natančneje izražajo potreba ozkega sodelovanja s Socijalistično mladinsko Internacionalno. Nov stalni Vzgojni odsek bo sestavljen iz zastopnikov Avstrije, Belgije, Češkoslovaške (dva, Praga in Ustje), Finske in Nemčije, iz zastopnika mednarodnega odbora, iz predsednika Tehničnega odbora in iz zastopnice mednarodnega ženskega odseka. Sodr. dr. Steinemann je bil izvoljen za predsednika Vzgojnega odseka.

O ženi v delavski telovadbi in športu je referirala Baierová (Praga). Nastopila je v govoru z zahtevo po osamosvojitvi delavske ženske telovadbe in športa od vodstva moških v vseh zvezah, po osnovanju ženskih tehničnih odsekov v Internacionalni in da naj bi bila v vsakem od ostalih tehničnih odsekov, v kolikor njih panoga telesne vzgoje posega tudi v telovadbo žen, zastopana ravnotako žena. Gotovo je treba omeniti, da izkazuje statistika od 1.701.926 pripadnikov, Socijalistične telesnovzgojne Internacionale 116.940 deklet do 14. leta, 78.232 deklet od 14. do 18. leta in 138.335 starih nad 18 let, skupno 344.815 pripadnic. Največje število žena in deklet izkazuje Nemčija — 225.156, na drugem mestu je Avstrija z 52.312 pripadnicami in na tretjem mestu Zveza DTJČ z 38.417 pripadnicami. In razen na Finskem nimajo žene nikjer tako široke samouprave kakor v Zvezi DTJČ. Za Avstrijo je govorila v tej debati soodr. Deuschova, ki je stvorila program ženske telesne vzgoje v Internacionalni, ki je bil tudi po nekotnih nevažnih dodatkih od kongresa sprejet. Državnim zvezam se nalaga, da naj skušajo ustanoviti ženske tehnične odseke za oskrbovanje specialnih zadev ženske telovadbe in športa, pri Internacionalni pa se bo osnoval šestčlanski ženski tehnični odsek iz zastopnice Avstrije, Belgije, Češkoslovaške (Praga in Ustje), Finske in Nemčije. Njegova prva in glavna naloga bo prirediti še pred I. Mednarodno Delavsko Olimpijado mednarodni tečaj ženske telovadbe. Predsednica žen-

skega tehničnega odseka je obenem članica glavnega tehničnega odseka.

Lechner (Dunaj) je poročal o nogometu v Internacionalni. Referat je obravnaval bolj kot položaj in pomen delavskega nogometa po svetu vprašanje uvedbe nogometa v čeških predelih Češkoslovaške republike in zahtevo mednarodnega tehničnega odseka za nogomet, da naj pride predsednik tega odseka v funkciji drugega tehničnega zastopnika v odbor Internacionale. Za češki nogomet so se potegovali proti odklonilnemu stališču Zveze DTJČ Zveza v Ustju, Avstrija in Riedl. Razumljiva je potreba osnovanja večjih možnosti športnih stikov njihovih moštev, zlasti pa hotenje po odstranitvi one važne zapreke, ki leži med delavskim nogometnim gibanjem Avstrije in Nemčije v obliki Zveze DTJČ, ki odklanja nogomet. In dasi so ta stremljenja Zvezi razumljiva, se ta noče ukloniti nazoru, da bi mogla igrati Internacionala vlogo diktatorja, ki naj bi zapovedoval tej ali oni Zvezi uvedbo kake vrste športa, ki ga ne priznava za uspešnega za telesnovzgojne cilje, in ga celo v današnjih domačih razmerah smatra za škodljivega svojemu vzgojnemu poslanstvu. Avstrijski sodrugi in sodrugi z Ustja so zahtevali, da naj se, ako Zveza DTJČ že noče prevzeti nogometa v enote, podvzamejo kar koraki za ustanovitev samostojne češke nogometne zveze. Zveza DTJČ je tudi to zahtevo odklonila, kajti ona smatra ustanovitev tega za veliko nevarnost, ki bi nastala za Zvezo. To bi bilo skoro še hujše kot uvedba nogometa v lastnih vrstah. Zastopniki Zveze so v komisiji pojasnjevali stvarne razloge, ki so Zvezo dovedle do tega sklepa na IX. kongresu DTJČ. Končno je po nenavadno živahni diskusiji, ki je zavzela največ časa od vseh razprav, zmagala z 42 proti 13 glasovom uvidevnost ter je bilo sprejeto odklonilno stališče, o katerem govori rezolucija tako-le:

»Kongres poziva odbor Internacionale, da odredi sklicanje skupne konference s praško Zvezo, ki naj bi omogočila ustanovitev delavske nogometne zveze v Češkoslovaški.«

Poročila odbora, ti referati in razni predlogi so zavzeli tri dni plodnosnega zborovanja zastopnikov mednarodnega delavskega športa. Uspehi teh razprav in sploh dela SASI se kažejo kar naprej, vrhunec pa bodo dosegli l. 1931 na Dunaju, v prireditvi II. mednarodne delavske Olimpijade.

Cv. K.

Na poti k zedinjenju delavskega telovadnega gibanja na Češkoslovaškem. Ko so l. 1921 komunisti razbili Zvezo DTJ v Pragi in ustanovili Federacijo

DTJ ozir. pozneje Federacijo proletarske telesne vzgoje, so stale DTJ pred veliko skušnjo. Niso klonile in sijajno so jo prestale. Dve olimpijadi in nad dvajset velikih izletov v inozemstvo beleži odtlej Zveza. Povsod sami uspehi. Federacija je pa stopala po poti neuspehov, dokler niso dosegli ti viški ob v l. 1928 prepovedani (kljub protestom Zveze DTJ) špartakijadi in rdečim dnevom. Ni čuda, da se kar naprej vrača na tisoče razočaranih članov Federacije v matico Zvezo, vračajo se kar cele jednote in v nekaj letih bomo lahko rekli, da je delavsko telovadno gibanje v Češkoslovaški zopet enotno in ujedinjeno.

Memorial Zofije Hummelhausove se je vršil kot smo že poročali 29. sept. t. l. v Pragi. Udeležilo se ga je 49 tekmovalk, 22 članic in 27 naraščajnic. Rezultati tekem so naslednji: Troboj naraščajnic (tek na 60 m, skok v daljavo in met žoge): 1. E. Plizáková, Plzen, 278 točk; peteroboj članic (troboj in še met krogle, 5 kg, ter skok v višino): 1. B. Jančurová, Chrudim, 457 točk; tekme posameznikov, tek 100 m: 1. B. Jančurová, Chrudim, 13,8 (boljše od zvezinega rekorda); tek 200 m: 1. B. Jančurová 30,8; žoga z držajem: B. Jechová, Žižkov, 33,25 m; kopje: 1. K. Sattlerová, Plzen, 23,90 m; disk: 1. Jančurová 19,88 m; met krogle: 1. M. Vyhliđková, Žižkov, 7,62 m; skok v višino: 1. B. Jechová, Žižkov, 126 cm (boljše od zvezinega rekorda); skok v daljavo: B. Jančurová 4,88 m (zopet boljše od rekorda) in štafeta 4 × 100 m DTJ Žižkov 62,2 sek. Vse prve so dobile spominsko nagrado, zmagovalki v troboju in peteroboju pa prehodni darili memoriala.

Esperanto, jezik Delavske športne Internacionale. Najboljša podlaga za uspevanje ves svet obsegajočega mednarodnega delavskega športnega gibanja je enotno jezikovno sporazumevanje. Zato je sklenil helsingforski kongres Socijalistične delavske športne Internacionale v l. 1927, da se uvede kot uradni jezik Internacionale svetovni pomožni jezik — esperanto. Novo osnovana Mednarodna poročevalna služba Internacionale je sklep takoj oživotvorila in se poslužuje esperanta z dobrim uspehom. Ker pa je delavski šport šport množic, pa naj služi esperanto predvsem telovadnim in športnim tehničarjem za izmenno tehničnega materijala za vaje. Baš na tem polju obstoja velika nejasnost, katere vzrok je treba poiskati v pomanjkanju enotnih označb za vaje. Sedaj je dokončal glavni tehnični odsek SASI v zvezi s športnim odsekom Delavske esperantske svetovne zveze »Sennacieca Asocio Tutmondo — SAT« prevod temeljnega tehničnega pri-

ročnika, »Svetovalca za bodoče predte-
lovadce«. Po temeljitem pregledu po po-
klicanih strokovnjakih esperanta (Lingva
Komitato) in esperanta večjih tehničar-
jih Delavske športne Internacionale bo
predano to delo od SASI v tisk. S tem
bo dobila SASI enoten jezik za vaje in
zatem bo, ko bo ta preveden v narodne
jezike, mogoča uvedba enotnega vežbal-
nega sistema.

**Pred razcepom švicarskega delav-
skega športa.** Vodstvo nogometne pod-
zveze v Švicarski delavski telovadni in
športni zvezi poizkuša razcepiti celotno
zvezo. Nasprotno s sklepi zadnjega kon-
gresa Švic. delavske telovadne in šport-
ne zveze in z onimi praškega kongresa
SASI, hoče imeti povsem proste roke pri
sklepanju iger z moštvi komunistične
Športne Internacionale. Po dolgih po-
svetovanjih je sklenilo vodstvo sledeče
predloge za sestanek s predsednikom
nogometnašev: 1. Izstop nogometnašev iz
skupne Zveze. 2. Vstop v »Assask« (De-
lovno zajednico švicarskih delav. šport-
nih in kulturnih zvez). 3. Zaenkrat še ni-
kakega vstopa v kako športno Internaci-
onalo. Najpreje je bil sprejet sicer pred-
log, da naj se vstopi v zvezo s težkimi
atleti, plavači, boksači in veslači, da se
to vprašanje izsili. Govorilo se je celo o
lastnem glasilu v nemškem in franco-
skem jeziku. Delovanje švicarskih nogo-
metašev je dalo pečat razcepju skupne
zveze v svoji popolni jasnosti. Osrednji
odbor Švicarske delavske telovadne in
športne zveze je zavzel k temu položaju
stališče in sklenil: »Osrednja zveza Švi-
carske delavske telovadne in športne zve-
ze je izvedela, da stremi nogometna pod-
zveza za cilji, ki morajo dovesti k razce-
pu SATUSA; zato najostreje obsoja take
namere razcepa in izjavlja, da se stavlja-
jo vsi člani, ki ne priznavajo pravil in
sklepov zveze, izven zveze ter pooblašča
poslovno vodstvo, da skrbi za spoštova-
nje pravil in sklepov.« Jé vendar tako,
da izda organizacija, ki se ne drži pravil
in sklepov, sama sebe. V Švici bo tako,
kot smo to videli v drugih deželnih zvez-
zah SASI: opozicija izžove z nastopi
proti sklepom večine svojo izključitev in
dolži potem načelstvo, katerega naloga
je varovati sklepe načelstva, razcepa. To
sicer nima ničesar opraviti z »enotnostjo«
v delavskem športu, je pa to najpriljub-
ljenejše sredstvo v boju za »enotnost«.

**Slavnosti švicarske Delavske telo-
vadne in športne zveze** se bodo vršile
od 28. do 29. junija 1930. Prvotno je bilo
določeno, da se vrši na sedežu Zveze v
Bernu, sedaj so pa bile preložene v
Aarau, v glavno mesto aargavskega kan-
tona v najsevernejšem delu Švice.

Plavaške tekme Praga-Leipzig. Delavske Telovadne Jednote v Pragi so začele uvajati v svoj delokrog tudi plavalne odseke. Pred dvema letoma so imeli člani DTJ prvo večjo skušnjo pri mednarodnih plavaških tekmah, prirejenih v okvirju II. Delavske Olimpijade. Letos (1929) v juliju so bili drugič na mednarodnih tekmah v Nürnbergu. Izkušnje pridobljene tu in l. 1927 v Pragi, so jim omogočile organizacijo drugih mednarodnih delavskih plavaških tekem v Pragi. Tekme so se uresničile 11. novembra 1929 zopet v plavalnici Okrajne bolniške zavarovalnice in Plavalnemu odseku Zveze DTJČ se je posrečilo pridobiti za udeležbo na njih moštvo Delavskega plavaškega društva v Leipzigu, ki se je ustavilo v Pragi na povratni poti iz tekem z avstrijskimi plavalci na Dunaju. Češki plavalci so se uveljavili ob boku svojih izbornih gostov zelo častno, seveda je treba uvaževati dejstvo, da so plavalci iz Leipziga bili utrujeni vsled potovanja in predhodnih startov. V celoti so tekme lepo uspeli in bile dobro obiskane. Zlasti gostje so bili središče največje pozornosti. Rezultati so sledeči: 50 m prosti štil: 1. Duchan (Praga) 30.2, 2. Wermann (Leipzig) 31.08, 3. Berndt (DTJ Teplice); 400 m prosti štil: 1. Petzold (Leipzig) 6:25.8, 2. Kabátnik Jar. (Praga) 6:36.2, 3. Jarka (Praga); 100 m prsno: 1. Blochberger (Leipzig) 1:27.2, 2. Keller (Leipzig) 1:30.2, 3. Bernášek (Praga) 30.8; 50 m hrbtno: 1. Vesely (Praga) 37.4, 2. Möbius (Leipzig) 37.6, 3. Dvořák (Praga); 100 m prosti štil: 1. Fišer (Praga) 1:14.2, 2. Blochberger (Leipzig) 1:26.8; 50 m prsno, II. razred: 1. Bernášek (Praga) 41.2, 2. Košan (Praga) 44.8, 3. Mika (Praga); 3×50, štafeta, prosti štil: 1. Praga I. (Dvořák, Fišer, Suchan) 1:33.8, 2. Leipzig (Wermann, Petzold, Mengering) 1:38, 3. Praga II.; II. razred: 1. Berndt (Teplice) 33.8; 2. Krombholz (Praga) 33.9, 3. Šima (Praga) 39.4; 3×50 m hrbtno, štafeta: 1. Leipzig 1:50.2, 2. Praga 1:51.2. — Žene: 100 m prsno: 1. Krňanská (Praga) 1:53.2. — Skoki: 1. Dvořák (Praga) 44.5 točk, 2. Prensč (Leipzig) 43 točk, 3. Krňansky (Praga) 28.25 točk, 4. Moitner (Praga) 26 točk. — Vodna žoga: Leipzig-Praga 8:7 (5:3). Menjajoča se igra; pri nemških sodrugih, ki so prednjačili pred Pražani s startom na žogo, se je odlikoval vratar. V prvem polčasu je vodil borbo Lancinger (Praga), v II. pa Prensč (Leipzig).

Generalni naskok na Zvezo delavskih atletov Nemčije. Vsi znaki kažejo, da je obrnila Komunistična stranka športna centrala Nemčije vso svojo bojino silo na Delavsko atletsko zvezo. Društva, ki stojijo izven zveze, poizkušajo z vsemi sred-

stvi zavesti Zvezi zvesta društva, izkoriščajoč njih neznanje političnih stvari, s seboj v boje. S tem hočejo postaviti zvezino načelstvo pred izvršena dejstva ter izsiliti izključitve. Opozicija v Zvezi sami marljivo pomaga pri tem razdiralnem delu. Oni sami so tisti glodalci, ki hočejo izpodkopati osnove. Športne frakcije delujejo s pritiskom od zgoraj v Porenju in Porurju, na Pomorjanskem v Mannheimu in Frankfurtu itd. Gre jim za to, da bo od komunistične stranke Nemčije (KPD) organizirani in financirani sestanek iz Zveze izključenih društev, ki se vrši dne 15. decembra v Berlinu, številno obiskan. Komunistična delavska atletska zveza naj nastane, in zato je treba, da se »kapra« (lovi) z lažmi in obrekovanjem interesente. Kdor se udeleži 15. decembra komunistične konference v Berlinu, preneha biti član Delavske atletske zveze.

Iz dunajskega delavskega nogometnega tabora. Dunajski delavski nogometni igrajo s 180 moštvi tekme za prvenstvo, ki se bo raztezalo v svoji celoti skozi 15 mesecev. Namen prvenstvenemu boju je, urediti končno veljavno razdelitev po razredih. Predvidena je ena nadliga z 11 najboljšimi moštvi sedanjega prvega razreda — ki ima 21 moštev — in s prvakom 2. razreda. Bodoča dva prva razreda bosta sestavljena iz ostalih 10 moštev sedanjega prvega razreda, iz 11 najboljših plasiranih moštev (izvzemši prvaka) sedanjega 2. razreda in iz obeh skupinskih zmagovalcev sedanjega 3. razreda. Nova bosta odslej drugi in tretji razred. — Igre sedanjega 1. in 2. razreda so do polovice končane in ni mogoče imenovati še nobenega od moštev, ki so na čelu, kot zmagovalca. V prvem razredu vodi Nord-Wien z 20 igrami in 31 točkami, sledi mu Herfort z 19 igrami in 29 točkami. Drugi razred navaja Neutral z 22 igrami in 35 točkami, Gaswerk St. Veit z 22 igrami in 33 točkami ter Feuerwerk z 22 igrami in 31 točkami.

Kejzarov memorial se je vršil v tretjič 8. septembra na Smichovu pri Pragi pod vodstvom načelnika 13. okraja DTJ Kozla in vodje lahke atletike v istem okraju J. Hoffmanna. Tokrat je bilo navzočih 84 startujočih članov in članic, od katerih jih je bilo lepo število iz oddaljenih enot. V teku na 10 km je bil I. Benda (III. okrož., Plzenj) v času 34:32.2, za 50 sek. boljše od Zvezinega rekorda, 2. Boháč, DTJ Příbram 34:34, 3. Šašek, DTJ Košiče 10 m za njim; hoja na 10 km: 1. Hoffmann, DTJ Smichov 54:02, 2. Bernášek, DTJ Vinohrady 54:06, 3. Osvald, DTJ Vinohrady 54:16; hud boj prvih treh, 10 km hoja članov nad 35 let: 1. Hruška, DTJ Praga VII. 59:45, 2. Šlehobr,

DTJ Radlice, 66:01, 3. Dusil, DTJ Smichov 70:35; 5 km hoja žene: 1. Krejčíková, DTJ Smichov 34:30, 2. Vělová, DTJ Praga VII., 35:14, 3. Šefrova, DTJ Praga VII., 35:16. Tehnični odsek Zveze je zastopal pri tekmovanjih načelnik Mrázek, zdravstveno službo so oskrbeli v popolno zadovoljstvo dr. Neumann skupno s samaritani 14. okraja DTJ, rediteljsko službo pa Osrednja zveza delavskih kolesarjev.

Delavstvo in kulturno delo v Pragi.

Na svojem letnem občnem zboru je zrla lahko praška sekcija društva »Dělnická akademie« (Delavska akademija), ki skrbi za kulturno izobraževalno delo v češkoslovaški socialno demokratični delavski stranki, na lepe uspehe svojega delovanja. Delovanje praške sekcije Delavske akademije je bilo ekstenzivno in intenzivno. Prvo nalogo je izvršila praška sekcija Delavske akademije potom prosvetnega dela in socialističnega izobraževalnega in vzgojnega dela s 172 predavanji in cikli predavanj v 14 večernih šolah za 12.416 oseb. Drugi del svoje naloge pa je izvrševala z vzgojo sposobnih funkcionarjev v govorniškem seminarju, v šoli obratnih svetov in v višji socialistični šoli, ki jo vzdržuje centrala Delavske akademije. V osmih celoletnih večernih tečajih je združevala praška sekcija Delavske akademije 376, v polletnih šolah pa 704, skupno torej v vseh večernih šolah in tečajih 1080 oseb. Umetniških večerov se je udeležilo 25.930 oseb, ostalih prireditvev 8836 in ekskurzij 125 oseb, tako da je prosvetno delo praške sekcije obseglo 50.732 oseb. Praška sekcija si je nabavila 3 nove potovalne knjižnice socialistične literature in dve novi predavanji z 220 skioptičnimi slikami. — V vseh praških okrajih obstoja 16 organizacij praške sekcije, ki imajo poleg slušateljev celotnih šol, 675 članov. Veliko delovanje je razvidno iz tega, da je razposlala praška sekcija Delavske akademije tekem enega leta 9335 pisem in 35.950 okrožnic. Delavska akademija v celoti kakor tudi njena praška sekcija izkazujeta delavstvu velike usluge s tem, da organizirata in združujeta kulturne sile delavstva ter tako ustvarjata možnost za prosvetno delo, ki je neprecenljive vrednosti.

Okrožni in okrajni samaritani češkoslovaških Delavskih telovadnih jednot so zborovali 10. novembra 1929 v Pragi, da se posvetujejo o strokovnih zadevah. Predmet posvetovanj je bilo predvsem razmerje zdravnikov do samaritanov in organizacija zdravstvene službe pri mladinskih telovadnih in športnih slavnostih, ki se vrše 1. 1930 v Pragi.

Arbeiter Turner- und Sportler-Kalender 1930. Pod gornjim naslovom je izdala Delavska telovadna in športna zveza v Češkoslovaški republikli s sedežem v Ustju n. L. ličen žepni koledar, ki obsega vse potrebno za delavskega športnika in telovadca. Poleg poročila Zveze, tehničnega delovnega načrta 1929-30 v besedi in grafičnem prikazu, podrobnem načrtu za Zvezino slanje v l. 1930 (4.—6. julija), poleg opisa in narisa vaj za to slanje obsega koledar še članke o snovanju nogometnih sekcij, o telovadnih igrah, o Socijalistični delavski športni Internacionali, o zgradbi vodno reševalne službe, o šahu, težki atletiki, športni higijeni itd. ter dnevnik za vsakdanje beležke, za tehnične tečaje itd. Brez dnevnika ima 176 strani. Je bogato ilustriran z lepimi slikami iz delavskega športnega in telovadnega gibanja. Športnikom in telovadcem bo služil dobro. Zveza pa je pokazala, da razumeva potrebe svojih članov.

Arbeiterolympiade der II. Sozialistischen Arbeitersportinternationale, Wien 1931. Pod gornjim naslovom je začel izhajati na Dunaju Vestnik II. Mednarodne delavske olimpijade v nemščini, francoščini, češčini, finščini in esperantu, ki bo poročal o važnejših naznanilih o predpripravi za Olimpijado. Izhajal bo po potrebi. Prva številka prinaša članke o postanku II. delavske Olimpijade ter o zimski Olimpijadi. Važnejše stvari bomo priobčevali v »Svobodi«. Tajništvo Olimpijade in uredništvo Vestnika pa je na Dunaju (Wien XVIII., Währingergürtel 40.)

Iz delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji.

Ljubljana. 17. novembra SK Svoboda, Ljubljana : SK Grafika, Ljubljana 4 : 2 (3 : 1). Finalna tekma za pokal Delavske zbornice, ki si ga je s tem vdrgič priborila Svoboda. Da preide ta pokal končnoveljavno v njeno last, je treba, da se placira Svoboda v tem tekmovanju še prihodnje leto na prvo mesto. Igra sama na sebi ni nudila posebnega športnega užitka in se zdi, da je Svoboda vzela to tekmo nekoliko prelahko. Grafika ji je bila namreč skoro enakovreden nasprotnik.

Celje. 8. dec. SK Svoboda, Ljubljana : SK Olimp, Celje 4 : 4 (1 : 1). Mladostvo SK Olimpa je s svojo agilnostjo in borbenostjo doseglo proti Svobodi neodločen rezultat.

Trbovlje. 17. nov. SK Amater, Trbovlje : ASK Primorje, Ljubljana, rezerva, 1 : 8 (1 : 5).

Zagreb. 17. nov. Železničar : Sokol 1 : 2 (1 : 1). — 24. nov. Železničar : Viktorija 1 : 1 (1 : 1). — 1. dec. Železničar : Sparta 0 : 1 (0 : 0).

Osijek. 1. dec. Železničar : Slavija 1 : 4.

Novi Sad. 24. nov. Radnički : TTK 5 : 0 (3 : 0). — 1. dec. Radnički : Vojvodina 1 : 5 (1 : 1).

Vel. Bečkerek. 17. nov. Radnički : Orao 3 : 0 p. f. — 17. nov. Železničarski

: Jedinstvo 7 : 0 (4 : 0). — 24. novembra SMTC Subotica : Vojvodina 0 : 5 (0 : 3). — 1. dec. Radnički : Švebiše 4 : 1.

Subotica. 17. nov. SMTC : El. Centrala 4 : 0 (1 : 0).

Beograd. 24. nov. Grafičar : Jedinstvo 1 : 3 (1 : 0). — 1. dec.: Grafičar : Busk 1 : 3 (0 : 2); Železničar : Brđanin 0 : 1 (0 : 0); Radnički : Palilulac 1 : 0 (0 : 0); Grafičar rez. : Busk rez. 4 : 0 (2 : 0); Grafičar jun. : Busk jun. 1 : 1 (1 : 0).

Tujke.

Dogma — v prvotnem pomenu: mnenje, vera; v prenešenem pomenu: trditve brez dokaza, verski nauk (resnica)

eksakten — natančen; eksaktne znanosti so one, ki skušajo rešiti svoje naloge s popolno, matematično točnostjo (fizika, kemija itd.)

etnologija — nauk o razširjenosti človeštva na zemlji, o izvoru človeštva, o njegovih različnih rasah itd.

filozofija — dobesedno: ljubezen do modrosti; v običajnem pomenu: splošna znanost spoznanja; tudi: splošna znanost o temelju posameznih znanosti v svrhu združenja vseh znanstvenih dognanj v enotno svetovno naziranje

personificirati — mrtve stvari predstavljati kot žive ljudi; posebiti

sistematičen — urejen (znanstveno); ..po načrtu

teologija — nauk o bogu

teorija — duševno gledanje, raziskavanje; znanstveno mnenje ali nauk

Listnica uredništva.

Tej številki je priložen vsebinski razpored lanskega letnika. Sedaj lahko dajo naročniki v vezavo lanski letnik.

Platnic nismo izpremenili, ker uredništvo izbira med načrti, predloženimi za spremembo lista.

Prihodnja številka bo izšla v začetku februarja.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! **Cene nizke!** Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon števil. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

Zadružna založba

v Ljubljani

Miklošičeva cesta 13

prilporoča svojo bogato za-
logo knjig, zlasti: Železno
peto, Golgoto, Povesti L.
Kuharja, Idejne predhodnike
socializma, Karl Marx, V
Ameriko, O zgodovini del.
gibanja na Slovenskem.

Zadružna banka

v Ljubljani, Miklošičeva c. 13

se priporoča za vse
denarne posle (devize,
valute) za vsa denarna
nakazila v tujino, za
naložbe gotovine, za
nakup in prodajo vred-
nostnih papirjev, srečk
— — itd. itd. — —

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36—, letno izide 12 števil z obse-
gom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino.

Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

*Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, po-
škodbe itd. - Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi
in Mehiki. - Ima nad šeststo krajevnih podružnic
po raznih krajih Amerike.*

Premoženje 3,500.000 dolarjev.

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill